

revue

Nezávislá
vysokoškolská revue
pro neformální iniciativy
a kulturní aktivity
mládeže

88

188

májové číslo

BRNO

OBSAH

ÚVODEM

Otevřený dopis a jeho příloha	3
Slovo "Ještě k úvodu"	7

STUDENTSKÉ INICIATIVY

Diskusní příspěvek přednesený na I.fóru FF UJEP Brno	9
Požadavek přednesený na studentském fóru PedF UK Praha	10
Stanovy nezávislého studentského svazu v Polsku	11
Studentská iniciativa	13

NAPSALI O NÁS

Ze Zprávy předsednictva JmKV KSC	14
--	----

ÚVAHY - RECENZE - POLEMIKY

Všechny síly přestavbě	15
Hajdáněk opět v Brně	17

PORTRETY

Erich Fromm	19
-----------------------	----

EKOLOGIE

Bdělctví otců, 3. a poslední část seriálu	25
---	----

POEZIE

Zbyněk Fišer, /dvě ukázky/.	22
-------------------------------------	----

POHÁDKA NA ZÁVER

Josef Žemla: Honba za motýlem	32
---	----

REDAKCE

David Langar	Gottwaldova 22, 693 01 Hustopeče
Martin Pavelka	Vackova 3, 612 00 Brno
Roman Ráček	nám. Svobody 2, 602 00 Brno
Jiří Voráč	Štefáčkova 1, 628 00 Brno
Vladimír Vyskočil	Slepá 15, 613 00 Brno

Jednotlivé příspěvky nevyjadřují nutně stanovisko redakce.
Jména autorů podepsaných šifrou nebo pseudonymem nesdílujeme.
Přebírat texty z Revue 88 je možné pouze s uvedením pramene.

nezávislá vysokoškolská revue pro neformální iniciativy
a kulturní aktivity mládeže

OTEVŘENÍ DOPIS

státním orgánům, společenským organizacím,
občanským iniciativám a sdělovacím prostředkům

Obracíme se na Vás formou tohoto otevřeného dopisu, protože jsme vyčerpali různé možnosti, jak legálně pokračovat v redakční práci na našem studentském časopise Revue 88 a svou další činností se vystavujeme riziku trestního stíhání a předčasného ukončení studia. Ohlas, který Revue 88 jako nezávislý vysokoškolský časopis vyvolala, nás však zavazuje, abychom ve svém úsilí vytrvali.

Časopisy na vysokých školách jsou vydávány fakultními výbory SSM. Svazácký tisk se přitom nezabývá mnoha oblastmi, které leží mimo rámec svazáckých zájmů, přestože se bezprostředně dotýkají mladých lidí. Jsou to otázky víry a vyznání, mnohé kulturní aktivity, jako např. rocková a alternativní hudba, amatérské divadlo, ineditní literatura, právo zakládat zájmové organizace a sdružení, svoboda projevu a shromažďování, otázky zkrácení vojenské základní služby a náhradní vojenské služby, možnosti neomezeného cestování do zahraničí, svobodného výběru a příjmu informací, přístupu ke vzdělání a mnoho dalších. Právě těmito otázkami se v Revue 88 chceme zabývat, abychom vyplnili mezeru ve stávajícím mládežnickém tisku, a napomohli tak překonávání nezdravého společenského klimatu. Nechceme být nečinnými svědky morálního rozkladu naší společnosti.

V dosavadních dvou číslech Revue 88 jsme přinesli původní příspěvky o hudbě, literatuře, ekologii, studentském hnutí, sovětské mládeži, československých občanských iniciativách, rozhovory, recenze, úvahy i dosud nepublikovanou prózu a poezii našich spolužáků.

Přestože jiné vysokoškolské časopisy nejsou registrovány Federálním úřadem pro tisk a informace, pokoušíme se v důsledku odmítavého stanoviska vedení škol k naší aktivitě Revue 88 řádně registrovat. Registrační řízení však nebylo přes naše opětovná naléhání dosud zahájeno. Naopak Národní výbor města Brna zahájil ve věci Revue 88 přestupkové řízení, které dosud není pravomocně ukončeno. Kárná opatření nám však byla udělena díky jednotlivých fakult za přestupek, čímž byla zcela ignorována presumpce nevinny. Jednání kárných komisí a jejich rozhodnutí byla výsledkem represivního působení, které jedině v našem případě školy uplatnily.

Situaci kolem Revue 88 nyní vyostřil krajský prokurátor, který redakci předvolal a ve své Výstraze kvalifikoval naši činnost jako protistátní a protisocialistickou s tím, že dalším jejím pokračováním se vystavujeme riziku trestního stíhání.

Uvedené atributy připisované Revue 88 rozhodně odmítáme. Tato slova dodnes slouží k potlačování nežádoucí aktivity zdola. Represe, kterým jsou vystaveni v poslední době mnozí naši spoluobčané za své občanské postoje, nás vzájemně spojují a přesvědčují, že nelze ustoupit svůli a násilí, protože ustoupit v této době by znamenalo souhlasit s tím, že lidská práva zůstanou v naší zemi i nadále pouhými slovy.

Obracíme se na Vás se žádostí o pomoc a podporu. Nejde nám o nic jiného, než abychom mohli jako skupina občanů - vysokoškolských studentů vydávat svůj časopis, v němž bychom mohli reflektovat současnost nezávisle na postojích škol, SSM a jiných institucí. Nabízíme dialog, ale dosud jsme pro něj nenašli partnera, který by byl ochoten s námi diskutovat.

V Brně dne 23. února 1989

Redakce Revue 88

Petr Píala, absolvent filozofické fakulty UJEP v Brně
t.č. ve výkonu základní vojenské služby

David Langar, student agronomické fakulty VŠZ v Brně
Gottwaldova 22, 693 01 Hustopeče

Martin Pavelka, student lékařské fakulty UJEP v Brně
Vackova 3, 612 00 Brno

Petr Pícha, student strojínské fakulty VUT v Brně
Svitavská 33, 61400 Brno

Roman Ráček, student filozofické fakulty UJEP v Brně
nám. Svobody 2, 602 00 Brno

Jiří Voráč, student filozofické fakulty UJEP v Brně
Stefáčkova 1, 628 00 Brno

Vladimír Vyskočil, student lékařské fakulty UJEP v Brně
Slepá 15, 613 00 Brno

nezávislá vysokoškolská revue pro neformální iniciativy
a kulturní aktivity mládeže

PŘÍLOHA K OTÁVŘENÉMU DOPISU

státního orgánu, společenáky organizací,
občanských iniciativ a „dělovacím prostředkům

Od května minulého roku usilujeme o vydávání studentského časopisu REVUE 88 s podtitulem "nezávislá vysokoškolská revue pro neformální iniciativy a kulturní aktivity mládeže". K vytvoření nového časopisu nás přivedla upřímná snaha přispět k pozitivnímu společenáky změně svými vlastním dílem. V našem případě tím, že budeme podporovat diskusi o palčivých otázkách našeho života, nebojácně prosazovat pravdu a zasazovat se o spravedlnost a veřejnou kontrolu všude, kde je to potřeba, neboť pouze dialog a otevřenost může ovlivnit ospalé či dávno spící vztahy (jako např. vztahy mezi učiteli a studenty, starší a mladší generací, vedoucími pracovníky a jejich podřízenými, atd.) ku prospěchu všech. Věříme, že o tento všeobecný prospěch jde nejen nás, ale všem lidem dobré vůle. To je podstata našeho programu, ke kterému jsme zcela přirozeně dospěli na základě výchovy k čestě ke všelidským hodnotám. Tyto z našeho hlediska ušlechtilé motivy nás však v praxi uvrhly do víru jednání, řízení a odsudků, jejichž cílem je zjevně eliminace naší aktivity, případně nás samotných.

Od počátku jsme se snažili vystupovat a jednat legálně. Při přípravě skubebního čísla (unávéria 31.5.1968) jsme vyřili ze skubebnosti, které někteří z nás nabyli v jiných studentských časopisech, pro ně však dosud neexistuje žádný právní dokument, který by jasně upravoval jejich vydávání a přihládnutím k jejich specifickému postavení mezi ostatními periodiky. Kopii skubebního čísla jsme zaslali rektorovi UJEP prof. PhDr. Bedřichu Černáčkovi, ČSo. s žádostí o technickou pomoc. Delší dobu se nic nedělo, proto jsme začali půjčovat skubební číslo ve velmi omezené počtu jako metodický materiál za účelem zjištění zájmu o naši práci. Následovala první viditelná reakce rektorátu UJEP, jenž jménem rektora písemně poslal k jednání naše rodiče. Okamžitě jsme odeslali rektorovi dopis, v němž jsme konstatovali, že rodiče nejsou kompetentní nás zastupovat a vyjádřili jsme zájem o osobní setkání s námi.

Naše první schůzka s vedením univerzity, zastoupená prorektory UJEP prof. PhDr. Walterem Šarčou, ČSo. a prof. MUDr. Bohumilem Bednářkem, DrSo., se uskutečnila dne 30. 6. 1968, pět dnů před jednáním rektora s některými rodiči.

Na setkání s prorektory jsme byli informováni, že pro vedení univerzity nejme žádnou redakci, ale vystupujeme jako jednotliví studenti, protože Revue 88 nemá registraci. Byli jsme upozorněni, že z téhož důvodu bychom se při vydávání dopouštěli přestupku proti zákonu o periodickém tisku (č. 81/66 Sb.). Dále jsme se dozvěděli, že univerzita nemá zájem o další časopis a nepotřebuje jej. Skubební číslo bylo oběma prorektory hodnoceno velmi špatně, k obsahu jednotlivých článků se však nevyjádřili.

Chcás Revue 88 mezi studenty, kterým je určena především, byl však velmi dobrý. Vysokoškolská nám vícekrát sdělovali, že chtějí, aby Revue 88 vycházela. Proto jsme se rozhodli vrát v úvahu upozornění rektorátu a náš časopis přihlásit k registraci.

Po proskumání zákona č. 81/66 Sb. o periodickém tisku a Ústavu ČSSR (konkrétně čl. 28 hlavy druhé), jíž však tento zákon nejméně v jednom bodu odporuje (v Ústavě je právo svobody projevu tiskem, rozhlasem, ... atd. písměno pracujících a jejich organizací, k čestě ve výše zmíněném zákonu jil jen organizací, přeznějí právníky osobám, kterým jednotliví občané či jejich skupiny nejsou a být nemohou (?)), jsme se přece jen rozhodli požádat Federální úřad pro tisk a informace a JAMV o registraci Revue 88 zároveň se žádostí o zahájení připomínkového řízení k naší registraci, od něhož jsme očekávali vyjasnění oboho rozporu mezi Ústavou a citovaným zákonem.

Dne 30. 9. 1968 jsme dokončili 1. řádné číslo Revue 88, které jsme spolu se skubebním číslem přihlásili k registraci a 24. 10. odeslali oběma kompetentním úřadům. Opět jsme o našich krocích informovali vedení našich škol.

Prorektor Bednářik svolal studující členy redakce na 7. 11. 1968 na rektorát UJEP. Jednání se zúčastnili dokmami filosofické (prof. PhDr. Jan Chloupek, DrSo.) a lékařské fakulty (prof. MUDr. Lambert Klabusay, DrSo.). Prorektor Bednářik nás sděloval, že svými jednáním porušujeme tiskový zákon, že univerzita časopis nechce, ani nepotřebuje, že je neuznalné pokračovat v činnosti, neboť náš časopis jistojistě nebude povolen (což jsme v tom okamžiku ještě nemohli tušit - neznali jsme stanovisko PŮTI), a vyzval nás k zastavení činnosti. Naše připomínky ke sporným bodům jednání odtíl vyléchnout.

Studenti FF byli následující den pozváni k děkanovi Chloupkovi. Když jsme děkanovi na jeho dotaz vysvětlili, o co nám práci v redakci Revue 88 jde, uznal poctivost našeho úsilí, které bychom však podle jeho názoru měli uplatňovat ve stávajících strukturách. Markéta Zettlová na téže místě sdělila děkanovi, aby již nerefletovala na pozvání, kterým jí písemně zval na vyhodnocení nejlepších studentů. Markéta přilíbila, že se zmíněné akci účastnit nebude. Když však poté požádala na děkanátě, aby jí dali děkanovo "doporučení" písemně, nejdříve slibili, ale o několik dní později, když už vyhodnocení studentů hladce proběhlo, dostala Markéta namísto odpovědi předvolání před kárnou komisí.

13. 11. 1988 nám bylo doručeno stanovisko FÚTI k naší žádosti o registraci, ve kterém se mj. píše: "podle platných tiskových právních předpisů (§4 z.č. 81/66 Sb.) mohou periodický tisk vydávat k plnění svých společenských úkolů pouze právnické osoby, tj. organizace s právní subjektivitou. Periodický tisk tedy nemohou vydávat fyzické osoby, jednotlivci nebo skupiny občanů bez náležité legalizace. Z tohoto důvodu není možné provést Vaši požadovanou registraci". Dopisem ze dne 23. 11. 1988 jsme reagovali s tím, že z dopisu FÚTI není jasné, zda se jedná o stanovisko nebo rozhodnutí. Proti rozhodnutí se v zákonně lhůtě odvoláváme a současně znovu žádáme o zahájení připomínkového řízení. Dne 23. 12. 1988 jsme obdrželi zatím poslední dopis od FÚTI, ve kterém nás informoval, že naše "podání trpí z hlediska platného práva nezhojitelnou právní vadou spočívající v tom, že poдал příhláškou k registraci periodického tisku o názvu Revue 88 není právnickou osobou".

28. 11. a 30. 11. 1988 proběhla s Martineou Pavelkou na LF a Markétou Zettlovou a Jitkou Voráčem na FF jednání kárných komisí. Pavelkovi navrhla odtůku a Zettlová s Voráčem napomenutí. Děkanáty ale nakonec ve všech třech případech rozhodly udělit odtůku podle §34 odst. 1) vyhl. MŠ ČSR č. 110/80 Sb. za závažné a zaviněné porušení povinnosti podle § 6 odst. 1) zák. č. 60/61 Sb. a § 4 zák. č. 81/66 Sb., jehož se dopustili svou činností v redakci Revue 88. Proti tomuto rozhodnutí se všichni tři odvolali s odůvodněním, že registrační řízení teprve probíhá, jeho výsledek není dosud znám a jeho očekávání se žádné přestupku nedopouštějí. Navíc oba studenti FF se účastnili práce pouze na 1. řádném čísle, takže na ně nemůže být vztahován dodatečný postih za otevřený případ skutečného čísla.

30. 11. 1988 rozhodnutí o odvolání dne 17. 1. 1989 změnil rektor UJEP rozhodnutí děkanů FF a LF a to tak, že podle § 54/2 zák. č. 39/80 Sb. o vysokých školách udělil uvedeným studentům odtůku za závažné porušení studijních povinností, kterého se měli dopustit tím, že nerespektovali rektorův příkaz ze dne 30. 6. 1988 okamžitě zastavit činnost Revue 88. Proti tomuto rozhodnutí se dle rektorova poučení nelze odvolat. Toto rozhodnutí však byli studenti nuceni znovu napadnout. Zpráve proto, že změnou vzniklo rozhodnutí v nové věci (dosud neprojednaného skutku), také proti takovému musí být možnost se odvolat. Za druhé se uváděné skutečnosti nezakládají na pravdě, neboť dne 30. 6. 1988 nám žádný příkaz rektora nebyl vydán. Pokud je snad takový příkaz znesen do protokolu s jednání, upozorňujeme, že nám tento ani nebyl zapůjčen k nahlédnutí, ani jsme jej nepodepsali. Za třetí oba studenti FF, jak už bylo řečeno, se jednání 30. 6. 1988 neúčastnili, jelikož v té době se na práci redakce vůbec nepodíleli! Odpověď na toto odvolání ze dne 15. 2. 1989 dosud nedostali.

Na rozdíl od členů redakce studujících FF a LF, absolvoval Petr Pich, student VUT, na fakultní půdě pouze jediný pohovor s proděkanem doc. ing. Františkem Babincem, CSc., ze kterého dostal podepsaný zápis.

Jakžv postoupil žádost o registraci odboru kultury NVA, který proti redakci 1. čísla Revue 88 zavedl přestupkové řízení. První jednání proběhlo 8. 12. 1988 za účasti vedoucího odboru Dr. Josefa Černáka, JUDr. Šumbery a referentky Zdeny Hnilíčkové na straně jedné a sedmi členů redakce na straně druhé. Z mnohahodinového jednání vyplynulo, že redakce 1. řádného čísla se žádné přestupku nedopustila, neboť nijak neporažila tiskový zákon (také čtyři členové redakce byli k jednání předvoláni zcela slytečně). Otázka přestupku v souvislosti se skutečným číslem sůstala otevřená vzhledem k nutnosti předvolat i bývalé členy redakce. Přestupkové řízení dosud neskončilo, neboť jsme do dnešního dne neodbyli žádné rozhodnutí.

V průběhu doby jsme se také snažili získat podporu oficiálních organizací, tzn. právních subjektů, které by vyhojily naši "nezhojitelnou právní vadu". Navázali jsme kontakt s ČSV 33M UJEP, který nás 5. 12. 1988 přijal na své zasedání. Vysvětlili jsme zde svoji situaci a reagovali jsme na skreslené a skreslující informace šířené o nás a naší práci. Ze vzájemné diskuse vyplynulo, že by bylo vhodné, aby se členové redakce zúčastnili výročních svazáckých konferencí na LF a FF dne 7. 12. 1988, kde by na případné podobné známky mohli reagovat přímo na místě. Svazáci na konferenci LF však při-

tomé členy redakce vyzvali, aby opustili místnost; dokud tam prý budou sedět, jednání nezačne... Z konference FF jsme vyhoštěni nebyli, ale o Revus 88 se zde nehovořilo.

Sokujícími slovy v údílortech kolem našeho časopisu se stalo předvolání členů redakce 1. čísla ke krajskému prokurátorovi v Brně JUDr. Pavlu Lndrovi, který nám ve své Výstraze sdělil, že Revus 88 je nelegální časopis, který má podle expertizy KS SNB Brno protistátní a protisocialistický obsah, nešádcou způsobem cvičivuje studentskou veřejnost, skreduje činnost orgánů státní moci, nekriticky hodnotí současný společensko-politický vývoj v ČSSR, nepochybně udržuje styky s Chartou 77 a dalšími nelegálními seskupeními atd. Upozornil nás na to, že svou činností se vystavuje nebezpečí trestního stíhání podle § 100 (pobuřování) trestního zákoníku nebo podle některého příbuzného paragrafu. Naše úsilí vysvětlit nepodleženost takové expertizy bylo bezvýsledné. Na dotaz, jak zákon přesně vymezuje protispoločenskou a protisocialistickou činnost, jsme se z úst krajského prokurátora dozvěděli, že zákony jsou formulovány obecně a jejich výklad se řídí okamžitou trestní politikou státu. Navíc se dovolával naší vysoké inteligence, díky níž bychom měli masí ušet takovouto činnost rozemstat. Tím, jak nám krajský prokurátor bezděčně odhalil stav právních norem i praxe, pobřbil v nás poslední iluze o právním státě a právních jistotách našich občanů. Na závěr podotkl, že jeho Výstraha nebude nikde uváděna, a bude použita jen v případném trestním řízení jako pří-
třející okolnost. Avšak již několik dní poté, se značka spisu z prokuratury objevila ve výpisu z trestního rejstříku jednoho z našich redaktorů v souvislosti s jeho snahou získat zaměstnání.

Chceme znovu poukázat na zvlášť nepochopitelný paradox: Ačkoli žádné řízení s námi nebylo dosud pravomocně ukončeno, přesto se s námi na všech úrovních automaticky jedná jako bychom byli viníci. Tak je evidentně ignorována presumpce neviny. Náš postup je dočasně zcela legální, resp. nám nikdo dosud nedokázal žádné překročení zákona, ale přitom se stále smolí represe.

Octl jsme se tedy v bož, který se zdá být kritickým nejen ve smyslu našeho časopisu, ale celého budoucího života. Jelikož jsme vyčerpali všechny nám dostupné legální cesty v řešení naší situace, jsme přinuceni uchýlit se k formě otevřeného dopisu všem těm, o kterých si myslíme, že je v jejich silách našim problémem se zabývat a pomocí nám nalézt cestu k řešení.

V Brně dne 23. února 1989

Redakce Revus 88

..... JEŠTĚ K ÚVODU .....

Po odeslání otevřeného dopisu došlo k další nečekané akci ze strany KS SNB. Dne 16.3.89 byla v bytě redaktora Martina Pavelky provedena domovní prohlídka odůvodněná trestním stíháním proti St. Devátému, bývalému mluvčímu Charty 77. Během prohlídky byly odebrány věci o které vyšetřovatelé StB před prohlídkou nepožádali a navíc vůbec nezauvážily (i podle přimání vyšetřovatele případu mjr. JUDr. J. Dománka) s trestní věcí St. Devátého. Ukázalo se, že šlo o snahu zastrážit redakci, neboť prohlídku prováděl mj. kpt. Pavel Skřepka, který se zaměřuje na studenty brněnských vysokých škol, a výslovně - ovšem až po zahájení prohlídky - prohlásil, že mu jde o Revus 88, jejíž výslovná příloha také zabral. Během akce se příslušníci snažili zastrážovat dotazy na termíny zkoušek, budoucí zaměstnání ap.

Den na to jsme obdrželi odpověď rektora UJEP na naše odvolání ze dne 15.2.89. Sdělil nám: "rozhodnutí o odvolání proti uložení dčtky je pravomocné a nelze se proti němu odvolat, obsah Vašeho dopisu přitom nezakládá důvod pro přezkoumání rozhodnutí v mimořádném správním řízení." Tím byly zcela ignorovány zásadní fakty v naší žádosti uvedené, a proto jsme se obrátili již přímo na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy a požádali o přezkoumání postupu děkanů a rektorátu UJEP ve věci udělení dčtek. Kromě podstatné skutečnosti, kterou je fakt, že jsme se jednání, kterým jsou dčtky odůvodněny, nedopustili, jsou v této žádosti uvedeny další důležité okolnosti. Při udělení dčtky ze dne 16.1.89 totiž nebyly dodrženy ustanovení § 34/1,3,5 vyhl.č.č. ČSR 8.110/80Sb, příp. § 54/3 z.č. 39/80Sb., protože nový skutek nebyl projednán komisí, nebyl zjištěn skutečný stav věci, nebylo nám umožněno se k věci vyjádřit, nebyla nám dána možnost se proti rozhodnutí odvolat a rektorát se rozhodl udělit nám dčtku až více než dva měsíce poté, co se o údajném porušení příkazu dozvěěl. Jak nám 26.4.89 sdělil náměstek ministerstva prof. MUDr. M. Šulista, CSc., naše žádost tentokrát už byla podnětem k zahájení podrobného prošetření případu, které dosud probíhá.

V této souvislosti je nezbytné upozornit na další, mnohem závažnější skutečnost.

Dne 4.4.89 byl náš redaktor David Langur, student 3.ročníku AF VŠZ, předvolán na děkanát své školy, kde odpovídal na otázky související s jeho činností v redakci Revue 88. Na závěr jednání mu bylo oznámeno, že (přijímá) jakékoliv souhlasem s Revue 88 škola odmítá vyhovět jeho žádosti o přerušení studia ze zdravotních důvodů. David má splňovat všechny povinnosti semestru, nestačil však ze zdravotních důvodů složit všechny zkoušky. Své rozhodnutí ukončit (!) mu studium odůvodnil děkanát tím, že pracovní neschopnost Davidovi vznikla až na konci zkouškového období. I lékař však písemně potvrdil, že se David léčí od začátku školního roku. S tímto se David odvolal k rektorovi VŠZ, který však rozhodnutí děkanátu potvrdil, tentokrát s odůvodněním, že nesplnil ani studijní povinnosti semestru (což odporuje skutečnosti). Vzhledem k tomu, že se David nemohl proti rozhodnutí rektora odvolat, obrátil se na Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy, odkud dosud čeká spravedlivé rozhodnutí.

Nová situace vznikla také v jednání s Národním výborem. Začátkem dubna 89 vedoucí odboru kultury NVBěta Brno, Dr. Josef Čermák, rozhodl "v souladu s ustanovením § 6/II z.č.60/61Sb. v návaznosti na ustanovení § 4,5/II z.č.31/66Sb. o periodickém tisku, ve znění z.č.84/68Sb. a z.č.127/68Sb." udělit každému členu redakční rady skůlebního čísla Revue 88 pokutu ve výši 300 Kčs. V odvolání proti tomuto rozhodnutí jsme požádali mimo jiné zvláště na to, že řízení proběhlo ve věci skůlebního čísla, které není možno posuzovat podle zákona o periodickém tisku. V rozhodnutí ze 16.5.89 Karel Dvořák, vedoucí odboru kultury Jihomor. ÚV, změnil rozhodnutí NVBěra a výše zmíněným obnosům nám nyní bylo uloženo (zaplatit) za porušení ustanovení § 3a5 právní úpravy z.č.94 sbírky z roku 1949(!) o vydávání a rozšiřování knih, hudebních a jiných neperiodických publikací. Tentokrát nám už zákon neposkytl možnost se odvolat.

Mězi tím vším jsme však pokračovali v úsilí zajistit možnost naší další práce. Dne 25.4.89 se jeden z našich redaktorů zúčastnil jednání svolaného ideově-výchovnou komisí ČSV SSM, která se pokusila získat a sjednotit názory redaktorů svazáckých časopisů na svůj nově připravovaný "Návrh záměr pro vydávání vysokoškolských zpravodajů SSM". Ve svém příspěvku do diskuse navrhl, aby při přípravě takového "statutu vysokoškolských časopisů" byl brán zřetel na všechny studenty (tedy i ty, kteří neusilují o členství v SSM a jejichž počet stále stoupá), aby totiž podle něj i pro nesvazáky byla nastolena rovnoprávnost v možnostech připravovat a vydávat vlastní vysokoškolské časopisy. V této souvislosti záměr stojí za zmínku prohlášení s. Baňhela z MUV SSM Praha, který v rozhovoru pro Mladý svět, který prohlásil, že v nově vzniklém STISU (Studentském tiskovém a informačním středisku, zřizovaném redaktory pražských vč. časopisů SSM) jsou vítány i nesvazácké studentské časopisy, které jsou legální. Řekneme, že záměr z nevědomosti(?) zapoměl dodat, že právní legalizace vysokoškolského studentského časopisu je v naší zemi dodnes nemožná (a tiskovému zákonu odporují i časopisy vydávané FV (FO) SSM).

Během 2.kola jednání s ČSV SSM ÚVSP Brno dne 4.5.89, nám jeho členové sdělili, že se rozhodli neformulovat oficiální stanovisko k časopisu Revue 88, o jehož zapůjčení nás během prvního kola požádali. Plánují však vřemovat prorektor přijatelný příspěvkům redaktorů a příspívatelů Revue 88 v časopisu ČSV, jehož první vydání se pokusí připravit začátkem příštího šk.roku. Za ještě jejich nabídku jsme poděkovali. Věřme, že některá sympatická prohlášení, která jsme z jejich strany k nám vyslechli, se nakonec promítanou i v jejich skutečích.

Taková je tedy nynější situace Revue 88. Závěrečná otázka - co dál? Většina redaktorů končí vysokou školu, ostatní nemají dosud jistotu, že ji budou moct zdárně dokončit. S tímto složením redakce proto nelze dále pokračovat. Přesto máme pocit, že by Revue 88 neměla zůstat s jednou generací studentů, že její poslání, o němž jsme nezlomně přesvědčeni, je zcela v souladu nejen s obecnými morálními normami, ale i s Ústavou ČSSR, s Mezinárodním paktem o občanských a politických právech a Mezinárodním paktem o hospodářských, sociálních a kulturních právech (ratifikovanými u nás v roce 1976). Proto může být Revue 88 považována za nelegální a protispolečenskou a ... atd. jen témi, kdo, ať vědomě či nevědomě, tím porušují výše zmíněné zákonné normy, nebo se jimi přinejmenším nehodlají řídit. Z toho plyne, že Revue 88 nadále nepovažujeme za nelegální (její legalizace je víceméně otázkou technickou) a že bychom proto vítali mladší zájemce o pokračování sice nelehké, ale o to potřebnější práce v redakci Revue 88, jiná samozřejmě nabídneme pomoc v začátcích. Věřme, že se podmáky pro tento druh činnosti co nejdříve zlepší a přejeme našim nástupcům, aby se jim podařilo umět poslání svobodného studentského časopisu k myslím těch ještě mladších.

Děkujeme jim i vám, kteří jste nás zahrnuli svou pozorností a někteří i přími.

- redakce -

* K tomu s. Vachavř z MÚTI prohlásil, že v ČSR není registrován ani jeden vysokoškolský časopis. Tyto časopisy, pokud jsou časopisy, vycházejí proti zákonu.

(přeloženo 25.5.89 na semináři redaktorů časopisů SSM na VŠ. Praha)

Mé vystoupení má dvě části. Nejdříve vás chci jako redaktor nezávislé vysokoškolské revue pro neformální iniciativy a kulturní aktivity mládeže Revue 88 seznámit s textem Otevřeného dopisu, který Revue 88 zaslala třem desítkám různých orgánů, společenských organizací, občanských iniciativ a sdělovacích prostředků /na dopis odeslaný počátkem března jsme dosud nedostali jedinou odpověď/. Z nedostatku jiných možností zveřejnění využívám této platformy; chci tak informovat dezinformované i neinformované a současně učit uvedených skutečností ve funkci podpůrné pro následující návrhy /plný text Otevřeného dopisu přinášíme na jiném místě-pozn. red./.

Dovolte mi z našeho případu vyvodit určité závěry a z nich odvínout náměty k dnešní diskusi.

Vysokoškolský student má v současné době jedinou možnost jak se organizovat-SSM. Pokud mu ovšem nevyhovuje jeho zbyrokratizovaná struktura a skáň impotence a chce být aktivní, zbývají mu v zásadě tři možnosti. Zapřít se a na pódě SSM dělat co se dá, nebo resignovat, vyslyšet výzvu Rudého práva a chodit reději na pivo než na ulici, nebo se pokusit působit alternativně. Třetí případ je případem Revue 88, a třebaže v každé zdravě fungující společnosti by právo on byl jediným smysluplným, u nás je postaven mimo zákon. O tom výluvně svědčí kauza Revue 88. Monopol SSM, bez ohledu na jeho praktickou neschopnost, je již v samotném principu anachronismem, jak to ostatně ukazuje současný společenský pohyb v Maďarsku, Polsku a SSSR. SSM navíc organizuje mládež v širším věkovém a šarokém sociálním X spektru, jehož jsou vysokoškoláci pouze částí. Domnívám se proto, že je třeba uvažovat o vytvoření organizace, kterou můžeme pracovně nazvat Studentský svaz /SS/, která by působila právě na vysokoškolské pódě a jejímž členem by mohl být každý, kdo užívá statutu vysokoškolský student, bez ohledu na příslušnost k jiným organizacím či iniciativám. Pokusím se alespoň rámcově konkretizovat svoji představu.

Alfou a omegou nezávislosti je nezávislost ekonomická /pokud např. v současné době studentský časopis financuje SSM nebo fakulta zkonkretizovat si osobuje právo zasahovat i do toho, jak bude časopis vypadat/. SS by tedy měl fungovat na principu samofinancování; příspěvky, které by získával od svých členů /dále i organizací, jednotlivců ap./, by samostatně spravoval a dle svého uvážení distribuoval.

SS by měl být registrován jako právní subjekt, což mu umožní mj. publikační a ediční činnost /tak se odstraní nebezpečí právních kolizí, jež postihly Revue 88/.

Zastřešující motto SS: stát se skutečně svobodnou platformou pro střetávání studentů, pohyb myšlenek a názorovou pluralitu.

Nejsem právník, proto uvedené formulace neberte doslova, ale spíše jako podněty k zamyšlení.

Vytvoření SS bude však potřebovat svůj čas. Už dnes je ovšem nejvyšší aktuální řešením mnoha otázek vyplývajících ze vztahu student-fakulta. Neexistuje žádný reprezentativní orgán studentů, který by se podílel na řízení a správě fakulty a hájil zájmy studentů. Podávám proto následující návrh:

- 1/ učinit toto fórum pravidelným, s dvouměsíční periodou
- 2/ vytvořit z fóra diskusi klub a současně jakousi valnou hromadu všech studentů, která by si zvolila své zástupce do orgánu s pracovním názvem Studentská rada /SR/. SR by se měla stát stálým orgánem, který by plnil dvě funkce:
  - a/ podílel se na řízení a správě fakulty; tzn. spoluurčoval učební plán, počet hodin i jejich obsah, kontroloval finanční hospodaření /např. s hlediska dostatku skript atd./, spoluurčoval distribuci zahraničních pobytů atd. atd.
  - b/ plnil funkci jakýchsi studentských odborů; vztah fakulta-student je v podstatě vztahem zaměstnavatel-zaměstnanec. Každý zaměstnanec má u nás za sebou odbory, které hájí jeho zájmy. Student ovšem nic takového nemá. Existence SR by např. v takovém případě jako je kau-

ze Revue 88 zebránila vedení fakulty a univerzity zneužít své pravomoci a z tohoto titulu si přispůsobovat zákony podle toho, jak se to právě hodí. Funkce odborů SR by se samozřejmě uplatňovala v mnoha dalších oblastech: např. stipendium, cesty do zahraničí atd. atd.

Navrhuji proto, abychom si ještě dnes stanovili datum konání příštího studentského fóra, jež by se pochopitelně mělo uskutečnit ještě do konce tohoto semestru; vyzveme formou všes vyvěšených plakátů k hojně účasti a tím, že si zde budeme volit své zástupce, kteří by jako stálý orgán hájili zájmy studentů ve vztahu k vedení fakulty. Na příštím setkání bychom se důstojně právníků také diskutovali návrh statutů a dalších okolností kolem SS.

Bekapitulují své náměty do diskuse:

- 1/ učinit toto fórum stálým, s pevnou periodou
- 2/ příští fórum svolat ještě do konce tohoto semestru
- 3/ na příštím fóru zvolit své zástupce do SR a ujasnit její kompetence
- 4/ uvažovat o vytvoření SS

Pozn. sut:

1. studentské fórum FF UJEP proběhlo za mimořádného nezájmu těch, kterým bylo určeno; zúčastnilo se ho asi 30 z více než 700 studentů fakulty.

Pořádatel PO SSM vymezila fóru předem-dějně na základě podnětů ze strany studentů-dvě témata: stipendium a koleje

Výše uvedený diskusní příspěvek se stal předmětem více než hodinové diskuse. Reakce ze strany přítomných funkcionářů SSM i fakulty byly velmi rozpačité; zdálo se, že nikdo s podobným vystoupením nespočítal. Během celé diskuse nedokázali snést jediný vážný protiarargument, pokud se něj nepovežujeme např. to, že PO SSM je dostatečně reprezentativní, neboť v jejích řadách je přes 90% studentů zdejší fakulty /ne replika o utilitárnosti a ryzi formálnosti členství už odpovídat nedokázali/. Červenou nití jejich vystoupení byla obava/n-jistota/, že jde o přímý útok na SSM. Opakovaně jsme se snažili vysvětlit alternativní podstatu našeho návrhu s odkazem na současný proces celospolečenské přestavby, který zákonitě spěje k pluralitě jako nezbytnému motoru společenského pohybu. Diskuse nakonec, aniž reflektovala podstatu problému, uvízla na řešení otázek procedurálních, přesněji řečeno, kdo a kdy uspořádá příští fórum. Funkcionáři SSM se nechtěli vzdát svého výsadního práva organizovat studentský život, současně se však pozastavovali nad tím, proč by vlastně vůbec měli pořádat akci, která je namířená proti nim. Vzhledem k zavedeným mechanismům zůstalo pořadateltví nakonec v rukou SSM a o termínu se hlesovalo. Výsledek: příští studentské fórum se uskuteční nejdříve na počátku příštího semestru, tj. za pět měsíců!!

přednesl, prožil a připravil
Jiří Voráč

Otázky orgánu reprezentativní studentské samosprávy a svobodné organizace studentského života se v tomto čase řeší v různých místech. Z Prahy jsme dostali tento text:

3.4.1989 Praha

Dne 3.4.1989 proběhlo studentské fórum PedF UK, na kterém byl předložen následující text:

Doposud platný Zákon o vysokých školách č.39/1980 stanoví v §53, že část studentů na činnosti a řízení vysoké školy se uskutečňuje prostřednictvím SSM.

SSM však nedružuje zdaleka všechny studenty a tak je touto zákonnou úpravou značná část studentů vylučována z aktivní účasti na činnosti a řízení vysokých škol. S odvoláním na stanovisko náměstkyně ministry školství ČR M.Šulisty, přednesené ve výboru ČNR dne 16.3.1989, navrhuje, aby novelizovaný vysokoškolský zákon kodifikoval demokratickou účast všech studentů na řízení školy a tedy vytvoření reprezentativní studentské samosprávy, která by nebyla totožná s SSM.

K podpoře tohoto požadavku se připojují:

MSS je organizace studentů, která se svou činností chce připojit ke společenskému životu v PLS, usilující o demokracii, udržování a prohlubování občanských práv, tvůrčí svobodu, zvyšování nezávislosti kultury a umění, činnost pro rozvoj veřejné morálky.

ČÁST I - název, sídlo, doba, působení a územní dohled

- §1 Vzniká studentská organizace pod názvem MSS, dále jen Svaz.
- §2 Svaz se ve své činnosti řídí Ústavou PLS a ratifikovanými mezinárodními konvencemi
- §3 Svaz vyvíjí činnost ve věci ochrany zájmů studentů, realizace jejich kulturních, vědeckých, společenských a životních potřeb.
- §4 a/ Místem působnosti Svazu je teritorium PLS.
b/ Svaz může rozvíjet činnost na území zahraničních škol, jestliže tam studují polští studenti.
- §5 Sídlem Svazu je Varšava.

ČÁST II - všeobecná

- §6 Svaz je nezávislý na vedení školy, orgánech státní administrace a politických organizacích.
- §7 Svaz sdružuje studenty, kteří akceptují zásady současných Stanov a podepsali členství.
- §8 Cílem Svazu je: a/ činnost na podporu prohlubování demokracie na vysokých školách, obrana demokratických svobod a občanských práv.
b/ Ochrana materiálních, sociálních a kulturních zájmů studentů a studentských rodin
c/ Činnost na podporu tolerance, vysoké morální úrovně a svěprávnosti jedince.
d/ Rozvoj samosprávy a autonomie vysokých škol.
- §9 Svaz uskutečňuje své předsevzetí: a/ Působením svých členů k vedení školy i i státu, k vnitrostátním, zahraničním i mezinárodním organizacím.
b/ Činností za účelem obrany demokratických svobod a občanských práv.
c/ Účasti vybraných představitelů v Senátu, Fakultních výborech a různých komisích a hlasování práve.
d/ Poskytování pomoci a případně intervence v případech, kdy jsou ohrožena práva studenta nebo skupiny studentů.
e/ Organizování protestních akcí studentů v případě porušování práv nebo zájmů akademické společnosti a ve velmi odůvodněných případech vyhlášení stávky.
f/ Zakládání a podporou a vedením vědecké a kulturní činnosti a také pomoci v organizování vědeckých a vzdělávacích kroužků a seminářů.
g/ Zajištění tvůrčí a umělecké svobody studentů a umožnění prezentování jejich tvorby
h/ Provádění neustálých, nezávislých rozborů charakteru:
i) ekonomického a sociálního (materiální úroveň studentů)
ii) metodického (užební plán studia)
i/ Organizování studentské svépomoci
j/ Spolupraci s vedením školy a různými organizacemi v realizaci cílů Svazu.
k/ Vydavatelskou a propagační činností
l/ Činností pro rozvoj sportu, turistiky a rekreace mezi studenty
m/ jinými činnostmi k realizaci cílů Svazu.

ČÁST III - členové, jejich práva a povinnosti

- §10 Členem svazu může být každý student, který:
a/ Akceptuje zásady současných Stanov a podepsal deklaraci vstupu do Svazu.
b/ Nemí v jiných studentských organizacích, které mají ve stanovách nebo programu cíle popsané v §8 b/.
- §11 Člen Svazu má právo: a/ Volit a být volen do všech orgánů Svazu.
b/ Účastnit se všech forem činnosti Svazu.
c/ Využívat všech forem pomoci Svazu.
d/ Vystupovat a připomínkami a postuláty k orgánům (vedení) Svazu všech stupňů a obdřiet odpověď.
e/ Být neustále informován o všech formách činnosti Svazu.
f/ Vyjadřovat své názory a kritiku na činnost Svazu v každé oblasti, používat k tomuto účelu tiskoviny Svazu.
g/ Vyjadřovat svobodně své světonázorové, sociální a politické názory na fórech Svazu.

- h/ Osobně podávat objasnění v případech, kdy se ve vedení a orgánech Svazu jednávají věci, týkající se jeho osoby.
- §12 Člen Svazu je povinen:
- Dodržovat zásady Stanov a usnesení orgánů Svazu.
  - Solidárně se účastnit akcí pořádaných Svazem.
  - Pravidelně platit členské záležitosti
- §13 Čestným členem svazu se může stát každý člověk, který se významně zasloužil o rozvoj akademického života nebo Svazu.
- O přiznání čestného členství rozhoduje Celostátní sjezd delegátů nebo valné shromáždění členské školní organizace.
  - Čestní členové mohou využívat práva popsaná v §11 čl. ... §14
- §14 Zánik členství nastává:
- vystoupením ze svazu
  - Ukončením členství, které nastává 12 měsíců po přerušení studia nebo 6 měsíců jeho zakončení studia.
  - V důsledku vyloučení ze Svazu rozhodnutím odpovídajícího orgánu způsobem popsaným ve služebním řádu školní organizace.
- ČÁST IV - struktura a výbory Svazu
- §15 Základním článkem Svazu je školní organizace, která sdružuje všechny studenty školy, kteří jsou členy Svazu.
- Školní organizace má tyto výbory:
    - Valné shromáždění členů nebo delegátů
    - Školní komise
    - Školní revizní komise
  - V kompetenci Valného shromáždění členů(delegátů) jsou:
    - Volby školní komise a školní revizní komise
    - Schválení Statutu školní organizace
    - Schválení programu činnosti školní organizace
    - udělení absolutoria školní organizace
    - Provádění jiných funkcí popsaných ve Statutu
  - V kompetenci školní komise jsou:
    - representace školní organizace ve vztahu ke státním úřadům, vedení školy a jiným organizacím
    - Zastupování školní organizace v právní ochraně
    - Provádění jiných funkcí popsaných ve Statutu.
  - V kompetenci školní revizní komise je kontrola činnosti školní komise a do-
držování Stanov Svazu a služebního řádu školní komise. Školní revizní komise poskytuje valnému shromáždění členů(delegátů) závěry ve věci udělování absolutoria školní komisí.
  - Strukturu a způsob fungování školní organizace a jejich buněk popisuje Statut.
- §16 a/ Školní organizace mohou zakládat (meziškolní) koordinační komise pro školy z určitého teritoria nebo určitého typu.
- Rozsah činnosti (meziškolní) koordinační komise určují zainteresované školní organizace.
- §17 a/ Výbory Svazu celostátního výboru jsou:
- Celostátní sjezd delegátů
  - Celostátní koordinační komise
  - Celostátní revizní komise
- Celostátní sjezd delegátů se koná minimálně jednou za rok. Svolává jej celo-
státní koordinační komise z vlastní iniciativy, na žádost Celostátní revizní
komise nebo na žádost nejméně 1/3 školních komisí. Počet delegátů určuje Ce-
lostátní koordinační komise, která je povinna zajistit proporcionalní repre-
zentaci všech školních organizací.
  - V kompetenci Celostátního sjezdu delegátů jsou:
    - Schválení změn ve Stanovách
    - Schválení programů činnosti Svazu
    - Volba Celostátní koordinační komise a Celostátní revizní komise a udě-
lení absolutoria Celostátní koordinační komisí.
    - Schválení výše členských příspěvků a způsob jejich rozdělení.
    - Přijímání závěrů, týkajících se všech věcí Svazu, které nepodléhají kom-
petenci jiných orgánů
  - V kompetenci Celostátní koordinační komise a Celostátní revizní komise jsou

odpovídající pravomoci jako u odpovídajících článků nižšího stupně

- a/ Každá školní organizace má právo písemně se vyjádřit Celostátní koordinační komisí a obdržet odpověď do dvou týdnů.
- 118 a/ Výbory SVAZU všech stupňů jsou voleny.
- b/ Veškeré volby ve SVAZU probíhají tajným hlasováním, počet kandidátů není omezen.
- c/ Je neuznávatelné spojit členství v řídících politických organizacích a činnosti ve výborech SVAZU.
- d/ Podrobnosti voleb do školních výborů stanoví STATUT školní organizace.
- e/ Funkční období všech výborů SVAZU je jeden rok.
- f/ Nemí povoleno plnit stejnou funkci ve výborech SVAZU více než dvě funkční období.
- 119 a/ Usnesení výborů SVAZU celostátního stupně, s výjimkou usnesení o změnách STANOV, jsou platná většinou hlasů při přítomnosti alespoň 1/2 osob a hlasovacím právem
- b/ Valné shromáždění členů (delegátů) školní organizace může odmítnout usnesení Celostátních výborů SVAZU, kromě usnesení o změně STANOV. Usnesení v této věci Valného shromáždění členů (delegátů) musí nastat nejpozději během dvou týdnů od přijetí usnesení výborů celostátního stupně.
- c/ Usnesení o změně STANOV jsou platná většinou 3/4 hlasů při přítomnosti nejedné 2/3 osob a hlasovacím právem. Usnesení o změně STANOV je právoplatné po uplynutí jednoho měsíce ode dne schválení, pod podmínkou, že se proti tomuto nepostaví více než 1/3 Valných shromáždění školních organizací přes Celostátní koordinační komisí. Takový ohlas je zároveň zrušením usnesení o změně STANOV. Podmínky právoplatnosti usnesení školních výborů stanoví jejich služební řády.
- 120 SVAZ může uzavírat dohody o spolupráci s jinými organizacemi, jestliže Stanovy a činnost těchto organizací odpovídá základním zásadám těchto STANOV.
- ČÁST V - stávka
- 121 V případě porušení práv nebo zájmů akademické společnosti, po vyčerpání jiných prostředků protestu, může školní komise vyhlásit okupační stávku.
- 122 a/ Okupační stávku řídí Školní komise. Tato povolává pořádkovou službu.
- b/ Školní komise a pořádková služba postupují v souladu s orgány školy, jež nesou materiální a provozní odpovědnost za školu.
- ČÁST VI - právní subjektivita, fondy a majetek SVAZU
- 123 a/ Právní subjektivitu mají:
- i) Školní organizace
- ii) Svaz jako celek
- b/ Ostatní organizační články se opírají o právní subjektivitu organizací, kterých jsou součástí.
- 124 Majetek právních subjektů, o kterých se hovoří v §23, tvoří:
- a/ Členské příspěvky.
- b/ Dary, přepisy, dotace.
- c/ Výdělků z hospodářské činnosti SVAZU.
- d/ Jiné zdroje.
- 125 Fondy SVAZU jsou určeny na financování organizační činnosti SVAZU, sociální, kulturně-osvětovou, vydavatelskou nebo jinou jeho činnost v souladu se STANOVAMI.
- 126 Zásady hospodaření školní organizace stanovuje Valné shromáždění členů (delegátů).
- ČÁST VII - závěrečná a přechodná ustanovení
- 127 a/ Zrušení školní organizace nastává pouze v případě, má-li méně než 3 členy.
- b/ SVAZ se ruší za předpokladu zrušení všech školních organizací.
- 128 a/ V případě zrušení školní organizace jejím majetkem disponuje Celostátní koordinační komise.
- 129 Do doby voleb výborů SVAZU celostátní úrovně, je zastupuje Celopoleťský zakládající výbor.
- 130 a/ Volby do výborů školních organizací se uskutečňují nejpozději do 1 měsíce od registrace SVAZU.
- b/ První Celostátní jízda delegátů je nutno svolat nejpozději do dvou měsíců od registrace SVAZU.

- připravil Martin -

STUDENTSKÁ INICIATIVA

Studenti z Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Brně uspořádali podpisovou akci pod Společné prohlášení studentů vysokých škol, které obsahuje následující text:

Připojujeme se k požadavkům československých kulturních pracovníků a dalších iniciativ i jednotlivých občanů na propuštění Václava Havla a zastavení trestního stíhání proti dalším oběhům v souvislosti s leznovými událostmi v Praze. Soudní procesy s nimi jsou v rozporu s mezinárodními závazky Československa v oblasti lidských práv. Žádáme také ukončení rozsáhlé pomlouvačné kampaně v československých sdělovacích prostředcích.

Problémy, které se v naší zemi nahromadily, je třeba řešit otevřeným dialogem za účasti všech. Předpokladem takového dialogu je důvěra, které je zase podmíněna reálnou existencí lidských a občanských práv a svobod, včetně právních jistot.

Jako vysokoškoláci chceme být vychováváni v duchu humanistických tradic a všelidských hodnot, ve společnosti, v níž jsou zajištěny podmínky pro zdárný vývoj mladé generace.

Prvních 11 arché-originálů se 118 podpisy vysokoškolácků z Brna, Prahy a Olomouce jsme dne 17.5.1989 zaslali Výboru československé veřejnosti pro lidské práva a humanitární spolupráci s tím, aby se svou autoritou a ze všech svých sil zasadil o řešení všech problémů a požadavků uvedených ve Společném prohlášení a o svém postupu signatáře informoval.

Vyzýváme další studenty, kteří se chtějí ke Společnému prohlášení připojit, aby své podpisy zaslali přímo na adresu Výbor čl. veřejnosti pro lidské práva a humanitární spolupráci, Opletalova 13, 110 00 PRAHA 1.

Jiří Voršil

NAPSALI O NÁS

Shrneme-li připomínky a podněty z diskuse k názorové hladině na našich vysokých školách, např. z diskuse se studenty na KV KSČ 16. listopadu 1988, lze konstatovat, že přes všechny kritické připomínky se většina studentů o otázku přestavby a demokratizace naší společnosti a o postup realizace těchto procesů zajímá a chce se na nich podílet. /.../

Na druhé straně však před 13. zasedáním ÚV KSČ členové strany upozornovali na skutečnost, že část vysokoškoláckých studentů se vědomě snaží politice vyhnout nebo se o ni "nehodlě starat". /.../

Zvláštní pozornost si zaslouží jisté skepes některých studentů k možnostem překonat potíže, s nimiž naše společnost i ostatní socialistické státy nyní zápasí, nedůvěra ve vlastní síly, ba i neochota osobně k odstranění problémů přispět. Nesprávné názory posluchačů mají kořeny v celé řadě příčin. Vedle malé životní zkušenosti, neschopnosti postihnout kořeny nedostatků ve všech souvislostech i jistého rozporu mezi teorií a praxí, jehož jsme se v procesu budování socialismu nedokázali vždy všem vyverovat, k nim bezesporu patří i nedostatečná důvěra ideologické a masové politické práce. Nepovažujeme za správné tekové organizování kulturní výchovné činnosti, jaké se projevovala například v provozu TOPAS klubu fakulty stavební, dlouhodobé přešlapování kolem nelegálního časopisu REVUE 88 na ÚJEP, který svým obsahem podporuje činnost nelegálních struktur, nebo nevhodné ankety pořádané na lékařské fakultě ÚJEP redakcí nástěnných novin Skelpel.

Tyto a podobné příklady dokládají, že je nutné na vysokých školách věnovat větší pozornost individuální práci se studenty, a to jak ze strany skupinových učitelů, tak ve výuce odborných předmětů. Komunisté ve státním vedení, stranické orgány a organizace musejí vést učitele, aby aktivně vysvětlovali problémy dnešního stavu, cíle naší politiky, využili možnosti odborné disciplíny, zaujmali bez opatrnosti otevřená stanoviska a se studenty diskutovali o vzniklých jevech /podtrh. v/.

ze Zprávy předsednictva krajského výboru strany, kap. Nové úkoly pro vysoké školy, Rovnost 25. května 1989, s. 5-6

Přestavba v SSSR vzbudila zájem milionů lidí na celém světě. Naproti logicky se o ni nejvíce debatuje v socialistických zemích, protože lidu těchto zemi se tento obrovný proces přímo a bytostně dotýká. Náš stát je teprve na počátku této nové cesty, která, jak doufáme, povede k vyřešení nejpalčivějších problémů a k porvezení kulturní, duchovní, ekonomické a společenské úrovně nás všech. Naskytá se ale mnoho otázek, nových i starých. Každý člověk má právo se ptát a právo dostávat přímé a pravdivé odpovědi. Pokud je násilně umlčen a jeho otázky zůstanou nezodpovězeny, znamená to, že přestanou existovat, ony se za čas vymoří ještě naléhavěji. Nejpodstatnější otázkou dneška, tou, jejíž správné zodpovězení je základem k úspěšné realizaci přestavby u nás, je otázka: Co nás přivedlo, a hlavně, kdo nás přivedl až k nutnosti přestavby?

"Osud lidí jako celku bude takový, jaký si zasluhují." A. Einstein

Dějiny lidstva jsou dějinami hledání odpovědi, pravdivých odpovědi na otázky, které před nás klade sama příroda. Formulace těchto otázek se s vývojem lidského společenství mění, ale jejich jádro zůstává stejné. Jeho smysl je stále týž - touha lidí po lepší životě. Jako géniové jsou s láskou a vědomostí utvářeni ti, kteří dokázali s ohledem na dobu, chápání a potřeby lidu otázky správně formulovat, správně na ně odpovídat a účinně se zasadit o jejich realizaci. Skutečné duchovní poklady, které lidstvo obdrželo od nejlepších a nejvyšších jedinců svého rodu, zůstaly věrně do srdcí všech lidí, toužících po pravdě, spravedlnosti, svobodě a rozkvětu všeho dobrého, užitečného a krásného. Takoví lidé však, bohužel, nestáli a nestojí vždy v čele států a národů. Vůdčové velmi často neměli a nemají zájem o pravdivé otázky a odpovědi. Ve jménu krásných ideálů, pod zástěrkou pokroku mnohokrát přecháli neodpuštělné složiny. Pro násorné příklady nemusíme chodit daleko, jen v našem století bychom jich našli řadu skutečně reprezentativních. Dobře víme, že nemusely být vždy zapříčiněny jen slýšá úmyslem vůdce, ale omyly a špatností často byly a jsou důsledkem jejich neschopnosti. Neschopnost vytvářet na světové úrovni hodnoty v určitém oboru, ať už jde o výtvarný umění, duchovní nebo řízení menšího či většího společenství, není sama o sobě složená, ale stává se jí, pokud vědomě setrvává ve funkci, ve které nás sebou nahradit lidé, na tomto místě a v tomto oboru skutečně schopní.

Ještě zcela nedávno byla odmítána téměř jakákoliv kritika naší společnosti, ať už vnitřní nebo vnějšího původu. Vedením byla osmařována za útok proti socialismu a jeho vřobytům. Ines už se situace alespoň trochu změnila. O mnoha problémech a omylech se více či méně kriticky mluví a píše. Přesto i nadále zůstává uskutečnění vítězných opatření, směřujících k nápravě, v nedohlednu. Proč? Kritika totiž musí mít především na hlavní příčiny všech nedostatků. Cestou diskuse a polemiky o pouhou poučých důsledcích našeho neúspěšného stavu se nikdy nikam nedostaneme. Naskytá se otázka, zda po zkušenostech z minulých let je u nás vůbec možná otevření a hluboká kritika těchto příčin. Myslím si, že ano, ale pouze v tom případě, že by pojmy jako přestavba, glasnosť a demokracie byly vědomě a činiteli naší společnosti přijímány opravdově a poctivě.

Na schopnostech, poctivosti a pravdivosti politiků je přímo závislá kvalita všestranného rozvoje národa. Každý se může snažit, ale musí umět si svůj omyl přiznat a také dokázat nést jeho důsledky. U prostých lidí vždy vzbuzovala vláda neomylných a nedotknutelných vůdců oprávněnou nevěru. Snad jen u národů, kde vůdce je soudaně náměstem boha na zemi, musí být nutně neomylný a za všech okolností dokonalý. Dobrý a čestný vůdce nikdy nepotřeboval připomínat lidu své zásluhy. Pokud dokázal na vysoké úrovni vést národ cestou naplnování jeho tužeb a duchovních i materiálních potřeb, byly zbytečné nabubřelé proslavy, plné sebechvaly. Chci si všimnout lidí, kteří reprezentují a řídí tyto zemi za jejich činy a ne za pouhá slova, ať se zdají být jakkoliv hezká. Slova nemají sloužit k zastírání pravdy, poctivá slova a myšlenky musí být především naplněny činy. Prázdná a nezaplňená slova, spočátku snad působivá, stávají se v krátkém čase, právě díky své prázdnotě, jen trapnými a odpudivými frásemi.

"Aby se ustálené řízení stalo frází, musí v něm být něco falešného, něco nepravdivého a přepjatého. Fráze vždycky alespoň trochu lže. Fráze není ustálené řízení, ale ustálené lhaní. Fráze je habituální a zmechanizovaná neupřímnost. Žádný logický podvod, žádná nezmyslnost nekorumpuje lidské myšlení tak, jako fráze"; napsal velmi výstižně Karel Čapek.

Přeměna krásných lidských idejí a myšlenek ve fráze se u nás dělá a děje velmi často. Stane-li se myšlenka frází, ztrácí schopnost vmáčet se člověku před oči a nabádat jej, aby se stal lepší. Tato schopnost je na každé dobré myšlence to nejcnější a její potlačování se rovná složinnu, protože tímto je zároveň potlačována etická vyspělost národa a jeho vůle k rozvoji. Etika bez vlastní dobré vůle, etika pod hrozbou repreze je k ničemu. Neschopnost a frázovitost vůdců vede k úpadku celé spo-

lečnosti, což se u nás projevilo velmi zřetelně.

Myslím si, že lidé v našem současném vedení nejsou schopni odstranit skutečné hlavní příčiny naší nautiššené situace právě proto, že hlavními příčinami největších problémů jsou oni sami. Pamuje u nás oligarchie, to jest diktatura malé skupiny lidí, a hlásná demokracie slouží pouze k zakrytí tohoto faktu. Má se vám toto tvrzení přehnané? Odpovězte si tedy následující otázky.

Kdyby u nás skutečně demokraticky vládl lid, jak je nám velmi často zdůrazňováno, proč by sám sebe přivedl až k nutnosti přestavby?

Kam se poděly pověstná "zlaté české ruce"?

Kam zmizela u tolika lidí píle a snahivost?

Kdo je vinen tím, že v národě tradičních zmašivců je dnes tolik "předstíračů práce"?

Či násluhou je u nás většina řemesel, které dříve měla "zlaté dno" spíše "na dně"?

Proč kupující dávají přednost cizím, především západním zboží?

Jak si máme vysvětlit nutnost ekonomické přestavby, když se neustále plnily plány na více než sto procent?

Proč se začalo u nás o přestavbě mluvit až když byl tento obrodný proces zahájen v SSSR?

Nebyla snad přestavba potřebná v našem státě už dříve?

Zabýjili bychom přestavbu v současných dobách, i kdyby nezačala v SSSR?

Proč jsme nebyli seznámeni se jmény těch, kteří nás dovedli až k nutnosti komplexní přestavby?

Máme snad za všechno lid? On je tím hlavním viníkem? Nebo hrtka nižších a středních úředníků - byrokratů?

Kdo ale celý národ řídil?

Kdo umožnil pracovat atk, jak se desítky let pracovalo?

Kdo byl naším příkladem?

Pošeň historii víme, že lidé, kteří přivedli kterýkoliv národ díky své "necynlosti" až k nutnosti dalekosáhlých ekonomických a politických změn, nebyli nikdy schopni dostatečně změnit své myšlení, svrátit vývoj nepříznivé situace a dočasnout skutečně smetálných pozitivních výsledků. Maximem vždy stálo několik menších dílčích zlepšení, ale jinak se zbytky jejich energie vybilily v pouhém halasném vytrubování skvělých vyhlídek do budoucnosti. Neopakujeme chyby v dějinách již dávno zmáé?

Vstetup lidského společenství podstatně závisí na schopnosti opouštět a úplně se vadit něčemu, co se ukáže být mylné, škodlivé nebo neperspektivní ve smyslu lidského rozvoje jak jednotlivce, tak společenosti a na schopnosti rychle secházet, vytírat a praktikovat nové, lepší varianty. U našeho vedení nejsou tyto schopnosti zmaé. Nikdy a nikdy ládný národ ani skupina lidí nedosáhla demokracie a ekonomického pokroku cestou represe a zastrahování. Žalář nebo rána obuškem člověka nepřesvědčí, aby změnil názor. Někdy jej donutí své myšlenky dočasně skrývat, ale nic víc.

"Vtucovní je řeč těch, kdo nebyli vyslášeni", řekl Martin Luther King. Pokud je svoboda realitou, není potřeba o ní mluvit. Zákony se musí přizpůsobovat rozvoji lidského a národního uvědomění, ne naopak. Jednou z nejnsmutnějších stránek naší historie posledních desetiletí je způsob, jakým bylo s tímto uvědoměním u nás zachááno. Z našeho života posmly vymizel smysl pro hru a krásu, který je vlastní spokojené lidské duši. Idea lidství má být zobrazena krásou a krásu má být člověku vzbuzovat touhu, aby se jí přiblížil. O krásu mezilidských vztahů se většinou už jen dočítáme v knihách klasických u nás dostupných.

o Svoboda, spravedlnost, pořádek. Tyto tři hodnoty se navzájem podporují a souvisejí spolu tak, že žádná nemže existovat sama o sobě. Bez svobody a spravedlnosti se rozpadne pořádek a naopak. Pak stadí i zedálivá maličkost a mže dojít k výbuchu války, který otřeše smyká zedákladu státu. Hněv přerostlý ve vášně má hroznou sílu. Na jeho zvládnutí je většinou alabý rozum i vůle. Právě při útězech se stává, že bývají zneváženy nejen věci špatné a omylné, ale i některé věci dobré. Jakmile do události vstupí vášně, je obvykle už příliš pozdě na kritiku i sebekritiku. To je obrovská zodpovědnost, kterou by si měli uvědomit hlavně ti, kteří nás dnes a dozně tak hlasitě ujišťují o tom, jak jim budoucnost národa leží na srdci.

Mnoho je u nás lidového, málo však skutečně lidského. Přesto všechno jsem neodolně optimistkou a věřím, že si do svého deníku nikdy nebudu muset napsat: "Mohla to být ta nejkrásnější přestavba, kdybychom se při ní nenechali řídit lidmi, kteří nás přivedli až k její nutnosti." Věřím kvalitám našeho národa, věřím slovům jednoho z největších malých všech dob, řeckého filosofa Sokrata: "V každém člověku je slunce, jenom je nechat plát."

Na závěr bych rád poškíval Wm, vážený pane Gorbačev, za inspiraci, ale především za víru a naději.

Tentokrát na tři dny /2.- 4.2./, se třemi přednáškovými večery. Pokusím se shrnout páteční přednášku "Smysl dějin a smysl v dějinách". V sobotu následovalo mistrovo expoze vlastního pojetí filozofie, jsemu, jak se obávám, zatím rozumí jen on sám.

Zakladatel dnes už slavných pondělků navázal na diskuzi o smyslu českých dějin a filozoficky ji tematizoval: "Je možný logos /smysl/ dějin?" Otázka nás přenáší do světa řeckého myšlení, kde musíme nejprve začít u pojmu FYISIS. S odvoláním na kořeny slova /rodit se, růst/, a na Herakleita mají FYISIS jen vnitřně integrovaná jsoouca: rodí se, rostou, zanikají. Růst znamená organickou integraci, tedy sjednocování působení logu. Bez něj by se svět stal jen hromadou vnitřně nesoudržných věcí. Právě LOGOS je odpovědný za živou jednotu tím, že vybaví /"naprogramuje"/ jsoouco příslušné FYISIS. Tu však nemůžeme považovat za nějaký materiální substrát, základ, na němž se odehrává "život", zinscenovaný logem. Až nebyla řečena, v mysli mi zněla Patočková sumace FYISIS předsokratiků jako prapohybu celku, jeho vznikání, zjevování a zanikání. Zde pan doktor trpce lál eleatům /Parmenides, Herakleitos/, že za jsooucí označili to, co jest beze změny, bez pohybu, čímž ukázali cestu metafyzickému myšlení. Filozofie se z něj nemůže dodneška vyprostit. Po krátké mezihře o logu uměleckého díla, který sprostředkuje divák, ne barevné skvrny na plátně nebo napsaná partitura, přišla na pořad otázka dějin.

Bez působení logu by také byly jen hromadou nesouvislých faktů. Logos je však neintegruje pomocí FYISIS; celkem pohybu jsou lidé v dialogu, protože každý nějak rozumí tomu, co se děje /nejen historici/. Dia-log, sprostředkování smyslu /logu/ se děje pouze v našem vědomí: proto nejsou dějiny vyjevováním předem daného smyslu /Hegel, Marx/ a jsou dějinami jedině tehdy, jestliže lidé dějinně myslí a jednají. Právě Řekové pochopili, že v dialogu se společně nazírá pravda jako ALÉTHEIA, odkrytost. I dějiny se mohou stát místem zjevení pravdy, zpřítomňované lidmi, kteří uměli správně odpovědět na výzvu dané chvíle /adaptován anglický historik A. Toynbee/. Zde se vynořuje základní problém: jak nás může pravda oslovit? Její hlas je tichý, představuje se jako vrtošivá dáma, má své období skrytosti, mlčení. Musíme být schopni nejprve zaslechnout, uslyšet, pak jí porozumět a podle ní jednat. Právě v dialogu se učíme naslouchat, osvojujeme si pohotovost vycítit pravdu. Setkat se s ní však můžeme jen v reflexi. V re-flexi, ohybu myšlení od sebe zpět k sobě /bere za předmět samo sebe/, je nejzajímavější prostřední moment mezi odstoupením a novým přístupem k sobě. Nechávané se "za sebou", jsme vychýlení z aktuální jsooucnosti do budoucnosti, mimo sebe /EX-TASIS/. V tomto okamžiku, kdy jsme zbavení nás samých, připra-

není otevřít se novému, jež k nám svobodně přichází, nás může pravda selovit, motivovat k činu, vnitřně proměnit.

Shrňme: dějiny samy o sobě jsou beze smyslu, logos dějin se zjevuje jen v logu lidí, kteří v dějinách jednají smysluplně, tedy podle pravdy. Byli lépe než jiní připraveni odpovědět na výzvu určité situace a udělali to. Najdou se i doby, kdy pravda mlčí /zkušenost Izraele i řeckých opravdových umělců/, ať už v rachotu prázdných slov nebo proto, že se jí nenaslouchá. Logos není v naší moci: od nás vyžaduje otevřenost, připravenost, bdění. Jedině pak je možné uslyšet hlas pravdy, zde rozuměj smysl přítomné dějinné chvíle; je suverénní, na nás nezávislý, prolouvá k nám skrze dějiny.

Diskutovat bylo o čem. Mistr potvrdil mé podezření, že místy slyším zakukleného Jasperse; v mnohém se u něj inspiroval. Chce ovšem začít tam, kde Jaspers skončil. Bohatost a vnitřní síla filozofického nasíráací opravňuje k naději, že jen co se ve filozofii naučíme pracovat s nepředstátnými intencemi, transcendentno už nebude mluvit jen řečí šifer. Vůči Mezníkovi Hejdnánek jasně rozlišil dějiny a pouhou časovou posloupnost dějů. Dějinné myšlení vzniklo až ve starém Izraeli, kdy se Židé prostřednictvím prorocké interpretace Božího zjevení naučili odhalovat čas v jeho jedinečném smyslu. začali vidět minulost jako minulost, ne jako přítomnost ztělesněnou opakováním archetypu /mýtické zpřítomnění děje "in illo tempore". Dějiny tvoří až vědomý postoj k času, jsou tedy nesené a udržovány lidskou aktivitou, vůlí žít v dějinách. Na minulosti pracujeme jako na stavebním kameni, tvoří součást naší živé přítomnosti, která se zároveň otevírá ve víře a v naději tomu novému, co přichází z budoucnosti/viz Rahnerovo pojetí Boha jako Absolutní budoucnosti./

Sabatova otázka po smyslu maďarského povstání a problém jak reagovat na zjevení pravdy donutily mistra k upřesnění: i samo čekání je aktivitou. Jsme však obklopeni světem věcí, strkáni sem a tam zmatenou dobou, proto i apel může být nepravý. Je třeba přesně rozlišit výzvu pravdy a výzvu doby: ta může být jen výzvou věcí, popř. výzvou lidí, kteří netlumočí pravdu, ale jen jednotlivé zájmy. Musíme tyto výzvy neustále prověřovat a oprávnit je u sebe jako pravé. Zde už se dá mluvit o určité přítomnosti pravdy. A nenluví-li, pak je třeba učít se od předchůdců, nechat se inspirovat jejich historickým příkladem.

Tolik alespoň k podstatnému. Nemohu ovšem zachytit jiskřivý Hejdnánekův projev, z něhož mluvila vášeň a láska k filozofii. Smetl z ní nánosy mechanicky přežvýkaných moudrostí, ukázal jí v jejím, už dva tisíce let mladém kouzlu: jako svrchovaně důstojnou činnost ducha, namáhavé umění jak se dobírat pravdy, ozařující svým světlem celou hlubinu naší existence veездеjším světě.

Václav Umlauf

V dnešní době existují různé psychoanalytické školy od víceméně striktních přívrženců Freudovy teorie, až k "revisionistům", kteří se mezi sebou liší v míře do jaké Freudovo pojetí změnili. Pro naše účely jsou však tyto rozdíly méně důležité, než vlastní rozdíl mezi psychoanalýzou, která primárně usiluje o SPLECHNĚNÉ PŘIZNÁNÍ, a psychoanalýzou, která se zabývá na "LÉČENÍ DUŠE". (Připomeneme zde, že slovo "léčení"/cure/ zde nemá pouhý význam léčby, tak jak jej známe s moderním užívání, ale je použito v jeho širším významu "péče o"/caring for/.) Na začátku svého vývoje byla psychoanalýza jednou s odnoží medicíny a jejím cílem bylo léčení chorob. Pacient přicházející k psychoanalytikovi trpěl nějakými symptomy, které byly na překážku jeho každodennímu životu; tyto symptomy byly vyjádřeny v rituálních nutkavých jednání, vtravých myšlenkách, fobích, paranoicním myšlenkovém systému, apod. Jediný rozdíl mezi těmito pacienty a těmi, kteří šli k normálnímu lékaři, byl ten, že příčina jejich symptomů nebyla zalezena v těle, ale v psyché, a terapie se tak zabývala nikoli tělesnými ale psychickými jevy. Cíl psychoanalytické terapie se však zliší od terapeutické cíle medicíny: odstranění symptomu. Byl-li pacient ovládnut od psychogenního svracení nebo kašle, od nutkavého jednání nebo vtravých myšlenek, byl považován za vyléčeného. Při své práci si Freud a jeho spolupracovníci stále více uvědomovali, že symptom je jen tím nejzjevnějším, jakoby nejdrastičtějším vyjádřením neurotických obtíží, a že k doznání trvalé a nejen symptomatické úlevy je třeba analyzovat charakter pacienta a pomoci mu v procesu jeho charakterové reorientace. Tento vývoj byl podpořen i novými trendy mezi pacienty. Mnozí lidé, kteří navštívili analytika, nebyli nemocní v tradičním slova smyslu a neměli žádný z viditelných symptomů ahora jmenovaných. Nebyli ani duševně nemocní. Často je ani jejich přátelé a příbuzní za nemocné nepovažovali, a oni přesto trpěli "životními obtížemi"/difficulties in living/- užívající Harry Stack Sallivanaovu formulaci tohoto psychiatrického problému - které je nuttily hledat pomoc psychoanalytika. Tyto životní obtíže nebyly samozřejmě nižší novým. Vždycky tu byli lidé, kteří cítí nejistotu nebo svou méněcennost, kteří nescházejí štěstí v manželství, kteří mají problémy s vykonáváním nebo prožíváním své práce, kteří se nadměrně obávají o druhé, atd. Mohli najít pomoc u duchovního pastýře, přítele, filosofa - nebo "prostě šit" se svými obtížemi aniž by nějakou zvláštní pomoc hledali. Co bylo nové byl fakt, že Freud a jeho škola poprvé vyjádřili jednotnou teorii charakteru, vysvětlili životních obtíží do té míry, do jaké pramenily z charakterové struktury, a vyjádřili víru v možnost její změny. Takto psychoanalýza šla dál víc přesunova od čáry z terapie neurotických SYMPTOMŮ na terapii životních obtíží vyplývajících z neurotického CHARAKTERU.

Zatímco v případě hysterického svracení nebo vtravých myšlenek je relativně jednoduché určit co je cílem terapie, už ne tak lehké je to v případě charakterové neurozy; ve skutečnosti není ani jednoznačné říct, čím vlastně pacient trpí.

Následující příklad by měl vysvětlit, co je tím myšleno. Čtyřadvacetiletý mladý muž navštívil analytika. Užívá, že od ukončení studií před dvěma lety se cítí miserálně. Pracuje u firmy svého otce, ale práce ho netěší, má špatnou náladu, často vede ostré hádky s otcem. Máto má problémy s prováděním i těch nejjednoduchších rozhodnutí. Říká, že vše začalo několik měsíců před absolováním školy. Velmi ho zajímala fyzika; jeho učitel mu řekl, že má značné nadání pro teoretickou fyziku a chtěl, aby šel na postgraduální studium a vybral si životní profesí vědeckého pracovníka. Jeho otec, schopný obchodník, majitel velké továrny, naléhal, aby syn začal s obchodováním, vzal na sebe břímě z jeho ramen a nakonec se stal jeho nástupcem. Argumentoval tím, že nemá další děti, vybudoval firmu zcela sám, lékal mu doporučil, aby pracoval s menším vypětím a syn by tedy byl nevděčný, kdyby, za těchto podmínek, nechtěl splnit přání svého otce. Syn, na základě otcových shibů, varování a po zmatčenosti apelu na jeho smysl pro loyaltitu, podléhal a vstoupil do firmy svého otce. Tehdy vše popsané obtíže začaly. O jaký problém v tomto případě jde a jaké je možné léčení? Na situaci se můžeme dívat dvěma způsoby. Někdo může tvrdit, že stanovisko otce je zcela rozumné; že syn by mohl následovat otcovu radu bez větších obtíží, nebyť určité iracionální vzpurnosti, v hluboké skryté odporu proti otcovi; že jeho touha stát se fyzikem není založena ani tak na zájmu o fyziku, jako spíš na odporu vůči vlastním otcí a nevděčné touze ho frustrovat. I když následoval otcovu radu, svůj boj proti němu nenkončil. Ve skutečnosti jeho antagonismus po této prohře ještě vzrostl. Jeho problémy pramení z tohoto nevyřešeného odporu. Kdyby byl vyřešen, rozebrání jeho hlubších příčin, syn by neměl nějaké problémy při rozumném rozhodování a jeho trápení, pochybnosti, ... apod. by zmizely.

Podíváme-li se na situaci jinak, pak se nabízí asi takovéto vysvětlení. Zatímco otec máše mít ve zjevné důvěře přát si, aby jeho syn vstoupil do jeho firmy, a má také právo své přání vyjádřit, jeho syn má zase právo - a z morálního hlediska povinnost - udělat to,

ce na říši jeho svědomí a pocit souměřitosti. Mě-li pocit, že život fyzika více odpovídá jeho nadání a touze, musí jít spíše ze této hlase, než ze přání svého otce. Jistě tu odpor k otci existuje, ne však iracionální antagonismus založený na imaginárních důvodech, který by po analýze vymizel, ale odpor racionální, který se utvořil jako reakce proti otcovu autoritativní-vlastnickému postoji. Díváme-li se na pacientovy obtíže z tohoto úhlu, je pak problém a terapeutický cíl odlišný, než jak tomu bylo při první interpretaci. Symptomy je nyní neschopnost dostatečně trvat na svém a strach z uskutečnění svých vlastních plánů a přání. Pacient bude vyléčen, až se nadále nebude bát svého otce; cílem terapie je pomoci mu získat odvahu rozhodovat a sám sebe uplatnit. I z tohoto hlediska by se ukázalo dosti potlačeného nepřátelství vůči otci, ale toto nepřátelství by nebylo chápáno jako příčina, ale jako následek základního problému. Je jasné, že oba výklady mohou být správné a ze znalosti všech podrobností charakteru pacienta i jeho otce je třeba rozhodnout, které z nich je správné v konkrétním případě. Ale analyticky rozhodnutí bude také ovlivněno jeho vlastní filosofií a žebříčkem hodnot. Má-li sklon věřit, že prováděním cílem života je PŘIZVUSCHENÍ, že praktické ohledy na kontinuitu firmy, vyšší příjem, ohledy na rodiče mají primární důležitost, bude také spíše inklinovat k výkladu problémů syma ve smyslu jeho iracionálního odporu k otci. Považuje-li na druhé straně za nejvyšší hodnotu celistvost, nezávislost a práci, která má pro člověka smysl, bude spíše hledět na smyslu neschopnost stát se svým a jeho strach z otce, jako na hlavní nemaze, které je třeba řešit. Další příklad poukazuje na totéž. Některý spisovatel přichází k analytikovi a stěžuje si na bolesti hlavy a obilkové závratě, pro které, podle jeho lékaře, není žádný organický základ. Vypráví svůj životní příběh až do současnosti. Před dvěma lety přijal místo, které bylo velmi výhodné co se týče příjmů, jistoty a prestiže. V konvenčním smyslu, získal toto místo znamenalo obrovský úspěch. Na druhé straně jej to zavaňovalo psát věci, které jsou proti jeho přesvědčení a ve které sám nevěří. Investoval velké množství energie do usilí sklonit své konání se svým přesvědčením tím, že vytvářel množství složitých konstrukcí aby dokázal, že jeho intelektuální a morální integrita není prací, kterou dělá, dotčena. Začaly se objevovat bolesti hlavy a závratě. Není těžké objevit, že tyto symptomy jsou projevem nevyřešeného konfliktu mezi jeho touhou po penězích a prestiži na jedné straně a morálními výčitkami svědomí na straně druhé. Ale ptáme-li se na to, co je v tomto konfliktu patologickým a neurotizujícím prvkem, mohou se dva psychoanalytici dívat na situaci rozdílným způsobem. Je možné tvrdit, že přijetí práce byl zcela normální krok, že to byla změna zdravého přispůsobení se naší kultuře, a že rozhodnutí, které spisovatel učinil, by učinil každý normální, dobře přispůsobený člověk. Neurotickým elementem je jeho neschopnost přijmout vlastní rozhodnutí. Možná zde nacházíme opakování starého pocitu viny, který pochází z dětství, pocitu viny, který je spojený s Ödipovským komplexem, masturbací, krádeží, apod. Může zde hrát roli i tendence sebe-trýznění, která přináší špatný pocit právě ve chvílích dosažení úspěchu. Z tohoto hlediska je terapeutickým problémem neschopnost přijmout své vlastní rozumné rozhodnutí a pacient bude vyléčen tehdy, když se zbaví výitek a bude spokojen se svou současnou situací.

Jiný analytik se může na situaci dívat přecně obráceně. Začne s předpokladem, že intelektuální a morální integrita nemůže být porušena bez škodlivého dopadu na celou osobnost. Fakt, že pacient jde za kulturou schválených ideálů, na tomto základním principu nic nemění. Rozdíl mezi tímto člověkem a mnoha jinými je jen v tom, že hlas jeho svědomí je dostatečně živý, aby zapříčinil skutečný konflikt tam, kde ostatní si jej ani neuvědomují a nemají tedy podobné viditelné symptomy. Problematické se z tohoto pohledu budou zdát spisovatelovy obtíže při následování hlasu svého svědomí a bude považován za vyléčeného, podaří-li se mu vysvobodit se ze současné situace a vrátit se k životu, ve kterém bude moci sám sebe respektovat. Ještě jeden příklad vrtá na problém světle z trochu jiného úhlu. Podnikavý, úspěšný, inteligentní obchodník začal stále více a více pít. Svůj život zcela zasvětil konkurenci a vydělávání peněz. Nic jiného jej nezajímá, všechny jeho osobní vlastnosti slouží stejnému cíli. Je přeborníkem v získávání přátel, zvyšování vlivu, ale někde v hloubce nenávidí každého, a když přijde do styku, konkurenti, zákazníci i své zaměstnance. Nenávidí i sboží, které prodává. Nemá o něj žádný bližší zájem, pokud ovšem nealouží jako prostředek k vydělání peněz. Není si této nenávisti vědom, ale z jeho muž a volných asociací se dá pomalu rozpoznat, že se cítí jako otrok svého byznysu, sboží a každého, kdo je s ním spojen. Nemá útu sám k sobě a sází bolest z pocitu inferiority a bezcennosti pomocí pití. Nikdy nikoho nemiloval a uspokojuje svou sexuální potřebu v laciných pletkách bezesmyslu. Jaký je jeho problém? Je to pití? Nebo je pití jen symptomem opravdového problému - nedůvěry věst smysluplný život? Může člověk žít s takovým stupněm oděšení sobě samému, s takovou nenávistí a s takovým nedostatkem lásky, aby neměl pocit bezcennosti a aniž by byl duševně zaručen? Nespochyby existuje mnoho lidí, kteří

ou - a bez symptomů - aniž by si vůbec byli vědomi nějakého narušení. Jím začínají blády ve chvíli, kdy nejsou ničím zaneprázdňeni - když jsou sami. Ale daří se jim povstát všech možných cest úniku od sebe, které naše kultura nabízí, aby utišili jakýkoli újev své nespokojenosti. Ti, u kterých se vyvine vnější symptom, dokazují, že jejich lidské síly nejsou zcela přemoženy. Něco v nich protestuje a tím vyvolává konflikt. Než se více zmocní než ti, jejichž přizpůsobení je zcela úspěšné. Neopak, v lidském smyslu jsou strážníci. Z hlediska tohoto přístupu nepovažujeme symptom za nepřítel, kterého třeba porazit, ale neopak a také, který nás ukazuje, že něco je špatné. Pacient, nevědomky, se snaží ze všech sil léčit lidštější život. Jeho problém není v pítí, ale morální selhání. Není možné léčení v rámci zjevného symptomu. Kdyby přestal pít, aniž ockoli změnil na své způsobu života, zůstal by neklidný a v napětí, byl by poháněn ještě větší soustředěností a pravděpodobně, dřív nebo později, by se u něj vyvinul jiný symptom, vyjadřující jeho nespokojenost. To, co potřebuje, je někdo, kdo mu pomůže objevit příčiny oslabení jeho nejlepší lidských sil, a tím pomůže jejich znovuvyužití.

Tudíž, že není jednoduché rozhodnout co představuje nemoc, a co považujeme za léčení. Schůzky záleží na tom, co považujeme za cíl psychoanalýzy. Zjišťujeme, že podle jednoho pojetí analytická léčba usiluje o přizpůsobení. Tím je vyřena schopnost osoby jednat se většinou lidí stejné kultury. Z tohoto hlediska, jako nářítka pro psychické zdraví má existující šablony chování, které společnost a kultura poskytuje. Tato kritéria jsou kriticky zkoumána z pohledu univerzálních lidských norem, ale spíše představují slepešský relativismus, který považuje "správnost" za zřejmou a chování o ní se lišící máže za špatné a proto nezdravé. Terapie, která nemá jiný účel, než společenské přizpůsobení, má je jen omezit přeměru utrpění neurotika na úroveň ješ odpovídá přizpůsobení se šablonám.

Z druhého pohledu není prvotním účelem terapie přizpůsobení, ale optimální rozvoj schopnosti člověka a realizace jeho individuality. Zde není psychoanalýza "zdravou přizpůsobování", ale podle Platonova výroku, "lékařem duše". Tento názor je základem na předpokladu, že existují nezměnné zákony vlastní lidské přirozenosti a lidskému smýšlení/functioning/, které platí v jakékoli dané kultuře. Tyto zákony není možné porušit, li by došlo k vážným poruchám osobnosti. Poruší-li někdo svou morální a intelektuální integritu, oslabuje tím, nebo přímo ochromuje, celou svou osobnost. Je nešťastný a trpí. Ji jeho způsob života uszaván okolní kulturou, utrpění nemusí být vědomé nebo může být pocíťováno ve spojení s věcmi úplně oddělenými od jeho problému. Ale bez ohledu na to, co si myslí, nemůže být problém psychického zdraví oddělen od základního problému člověka, kterým je dosažení cílů lidského života: nezávislosti, integrity (celistvosti) schopnosti milovat.

Při vyjádření rozdílu mezi přizpůsobením a léčením duše jsem použil PRINCIPY léčení, ale neznám tvrdit, že je možné vést takto ostré dělící v praxi. Istuje mnoho psychoanalytických procedur, ve kterých jsou oba principy smíšeny; jednou kladě důraz na první, jindy na druhý. Je ale důležité uvědomit si rozdíl mezi nimi, stois je tak je možné uvědomit si jejich příslušnou závažnost pro každou danou analýzu. Nejlepší si vzbudit ani dojem, že je třeba si vybrat mezi společenským přizpůsobením a péčí o něčí duši, a ani to, že volba cesty lidské integrity nezbytně vede člověka k upnutí společenského strokotání. "Přizpůsobený" člověk, ve smyslu v jakém jsem použil slovo zde užil, je takový člověk, který udělal sám se sebe zboží, které neobchazuje s pravdou nebo charakteristického, vyjma potřeby lžít se a připravenosti mluvit se. Člověk sklízí úspěchy v tomto snažení, prožívá určitou míru jistoty, ale zrada jeho vyššího, lidských hodnot, zanechává vnitřní prázdnotu a nejistotu, které se projeví tehdy, yí v každodenním boji o úspěch něco nevyhází. A i když všechno vychází, často platí své lidské selhání zádores, ardečními obtížemi nebo nějakým jiným tělesně vyzvoným úsem omezením. Člověk, který dosáhl vnitřní síly a integrity obyčejně nemusí být tak plný jako jeho bližší, který si vyčítky neodláz, ale bude mít jistotu, součinnost a obektivitu a bude méně zranitelný moudřičmi se soudy a názory druhých a v mnoha oblastech léčí svou schopnost konstruktivní práce.

+ + +

Ich Fromm se narodil v Německu v roce 1900, studoval na univerzitách v Heidelbergu, Kolově a v Psychoanalytickém institutu v Berlíně. Učil v Německu a Mexiku, kde byl profesorem psychoanalýzy na Národní univerzitě, a ve Spojených státech v Bennington College, také, Michiganské státní a New Yorkské univerzitě. Byl praktickým psychoanalytikem a autorem takových knih jako The Art of Loving/Česky 67/, Escape from Freedom, Beyond the aims of Illusions, The Revelation of Hope, The Heart of Man/Česky 4/ Man for Himself/Česky 67/, Same society a posmrtně publikované To Have or to Be. Zemřel v březnu 1980.

- přeložil a připravil spán -

Zbyněk P i š e r

I.

své mrtvé potkávám
milana vitlička v černém a v brýlích
jako by šel tančit
jen není tak žlutý
a mrtví křičí
deruž krev - bude prejt!
eš tomu věřím

to doma výbor rozhodl
že z našeho sklepa udělá město
hromadný hrob
kdy pak se asi setkáme?

II.

už ani nemám chodit po třinci
po takový díře
a pískat si
a do noci si pískat!
kdybych se mohl ve sních proměnit
zařvat jak zvíře a pak snívat -
ale jen sem a tam
a vůbec nemluvit
a ze všech stran se do ran dívat:
že koště se láme
že cesta bude celá
a jak se máme - mít se budem! tak
všechno to znám
mé tělo eš se bělá
ne pouští mrazne jako dušný pták

III.

co kdybych tě zas našel?
kdybych tě vyvolal ze seznamu čísel
a správně vytočil?
kdybych ti řekl že jsem živý
od hlavy k patě?
ukázal bych ti hodinky
co mi šlip šlep šlip
vždy o pár kroků napřed
šlepu nož káší
obych se potrotil
kdybych tě zas našel?

a co kdyby?
děš mi co tvoje jest?
od hlavy k patě?

IV.

co si chceš dokazovat?
sněží nám do duše
když se podíváš ven vidíš
jak je všechno zaváté a pusté
co bylo včera černé to je bílá noc
zhasni a uvidíš kolik je tu světla

dokáž někomu že je ti pomoci
a nechť když je ti most brodem
jen bláznivá barča šilensá vikina
a trudnomyslná kerolínka
vyžraly právo na zklamání
a to je něco let na západ

V. hostinka kterou si myslím

na králičí hlavě trhá se kůže
hůře než v knize

z vagonku se kouří o sto péro
bude to rudá náseň
dělšesí schoulení až za ušima
tlučou si dlaněmi nad ohnivými pláty
a venku dráždí se vztekem pes

až jí stáhnou vyteče krev
a pejl schlemstne pes

VI.

jme odříznuti od světa
jme při zádušní mši
jme bez dopisu od léta
jak černé lodní vši

jme slepší jme myši zes
jme červi z ulice
a hluší jsou kdo slyší nás
jak řveme v panice

když noc se od nás odvrací
když stromy rostou zpátky
když bloudíme jak tuláci
samotou vlastní matky

Nejde sni tak o to čemu
Důležité je dnes PŘITAKAT

A bylas mezi nimi i ty
o moje zarzlé ulomené copy
všechno to spěchalo k ránu
A byli též kteří poctivě křičeli
že snejí lež
ale byla to pravda
a byli udupění
dlouho jsem neviděl tolik převrnutých kelímků
z každého vytékala modravá krev
a při dotyku se zemí rudla ve tváři
- Mám obavy že tě poznejí
- Ano pojdě vrátíme se na Zem
smekl jsem před tolika opozdilci
nechal se zatknout dívali se
stvořila sis mě ke svému oknu
k obrazu stému
a ještě dlouho pak stáli
u prázdných tramvajových kolejí
A kdosi uvnitř oněměl řvát s sebou
že MY v roli císaře
máme nové šaty !

---

vybráno ze strojopisného sborníku Fórum 88 a z rukopisné sbírky
... sle odchází pěšky

přip. vor

V předcházejících dvou částech našeho seriálu jsme se již stačili zabývat vývojem kvality životního prostředí /ŽP/ i antropogenními faktory působícími na ŽP jak přímo (např. činnosti národně hospodářských komplexů...), tak zcela zprostředkovaně (např. nesprávně strukturovanými hodnotovými systémy jednotlivců i celé společnosti). Nyní pře sebou máme tzv. ekonomické faktory, neboli tu skupinu faktorů, která sice neovlivňuje kvalitu ŽP přímo, ale tím, že bezprostředně působí na jednotlivé národně hospodářské komplexy, ovlivňuje jejich podíl na celkovém objemu činnosti ve společnosti a určuje hmotně-energetické i informační vstupy, výstupy a průběh transformačních procesů, vlastně přímo podporuje a realizuje ony hodnotové systémy naší společnosti, které se začínají jevit jako mylné a nesprávné, neboť připouštěly a připouštějí budování velmi nebezpečné ekologické časované besky, jež mají oběhat se můžeme stát věčnými bez rozdílu. Mezi tyto faktory patří především: cíle a struktura ekonomiky, dále systém řízení společenského reprodukčního procesu a mezinárodní spolupráce.

1. Cíle a struktura čs. ekonomiky - ekologické problémy:

- odříznut ekonomické a ekologické reprodukce. Nemá dostatečně respektována skutečnost, že zachování ekologické stability je mj. také základem předpokladem úspěšného ekonomického rozvoje.

- příliš rychlé a nešetné čerpání obnovitelných a zejména neobnovitelných přírodních zdrojů, které má často charakter drancování. Tím se stále zužuje rozhodovací prostor příštích generací. Žijeme na úkor minulosti i budoucnosti. Rozsáhlý export surovin a výrobků s nízkým stupněm zpracování (např. dřevo, kaolín, válcovaná ocel) a energie lze snad odčlenit krátkodobými ekonomickými zájmy, ale jeho povýšení na dlouhodobou ekonomickou politiku je z ekologických i ekonomických hledisek neudržitelné!

- příliš vysoká energetická, surovinová a přepravní náročnost čs. ekonomiky, která je shruba 3-5 krát vyšší než v průmyslově vyspělých kapitalistických zemích,

- značitelný podíl maloobchodních, recyklačních a ekologicky šetrných technologií, nízký podíl čistírenských technologií a jejich valitativní zastavění,

- špatné ekologické parametry výrobků, které nepříznivě ovlivňují ceny dosažované na zahraničních trzích, případně dokonce znesnadňují export,

- valitné rozporné cíle čs. ekonomiky, rozpor mezi krátkodobými a dlouhodobými, resp. mezi cíli různých resortů,

- přecitlivění výhod specializace a koncentrace výroby i spotřeby vedoucí často ke gigantizaci nebo ke správnějším velikostem výrobních jednotek, a tím ke snížení pružnosti reagování ekonomiky na změny situace,

- nešetné hospodaření v krajině zaměřené především na co nejmasší exploataci organizací různých resortů, což navíc není dostatečně koordinováno, takže dochází k neřádné kumulaci řady činností neumožňující zátěžující krajinu,

- nekompaktnost a nekonečnost péče o ŽP a nedostatečné zdroje věnované řešení ekologických problémů. Problematika péče o ŽP byly zuřována jen na následné zneškodňování některých odpadů, avšak ani tato cesta nebyla sledována důsledně. V průběhu posledních patnácti let se podíl investic určených na tyto účely na celkových investicích v národním hospodářství pohyboval okolo 1% (něco mezi 7 a 9 mld. Kčs), přičemž se dočasně neudělí zajistit plně využití těchto částek pro malý zájem investorů a dodavatelů stavebních prací i technologií. Řešení problémů ŽP není dostatečně zabezpečeno ani po stránce lidských, intelektuálních zdrojů. Pracovníci zabývající se danou problematikou jsou navíc rozptýleni v nejrůznějších organizacích a jejich práce není účinně koordinována,

- nízké zapojení Československa do procesu mezinárodní kooperace a dělby práce v ekonomice i jiných oblastech (včetně ŽP), které je jedním z projevů izolacionismu posledních desetiletí.

cesty řešení:

- integrovat péči o ŽP a řídit o co nejníže a nejšetnější čerpání obnovitelných i neobnovitelných přírodních zdrojů do celkové strategie rozvoje společnosti, do všech programů, plánů,

- podstatně snížit energetickou, surovinovou a dopravní náročnost čs. ekonomiky přehodnocením struktury individuálních i společenských potřeb, reorganizací výrobní spotřeby i objemu zásob, účelnou restrukturalizací ekonomiky, inovací výrobních a spotřebních technologií,

- omezovat ekologicky neřádnou výrobu, buď její likvidací bez náhrady (při zajištění dovozu nebo produkce alternativních výrobků) nebo zaváděním maloobchodních a ekologicky šetrnějších technologií,

- stejně tak rozvíjet výrobu strojírenských a dalších výrobků s lepšími ekol. parametry pro potřeby čs. ekonomiky i pro export,
- zabezpečit dlouhodobou ekologickou optimalizaci hospodaření v krajině v místním, oblastním i celostátním měřítku,
- umožnit vytvoření organizací specializovaných na řešení ekologických problémů,
- podstatně zvýšit lidské, finanční, informační i jiné zdroje věnované ekologizaci reprodukčního procesu,
- aktivizovat a seřadit zapojení Československa do mezinárodní dělby práce.

II. Systém řízení společenského reprodukčního procesu

Ekologické problémy: kvalitu ŽP v Československu ovlivňují především tyto charakteristiky systému řízení společenského reprodukčního procesu:

1. organizační uspořádání společnosti
2. specializovaný systém řízení péče o ŽP
3. právní úprava a její dodržování
4. systém plánování
5. ekonomické nástroje
6. informační systém

1.1. organizační uspořádání: Národní hospodářství je rozčleněno na odvětvové resorty úzce specializované na výrobu určitých produktů nebo provádění přesně vymezeného souboru činností. Tím vznikají silné monopolizační tlaky, které jsou jen z malé části kompenzovány prostřednictvím dovozu výrobků nebo služeb. Z hlediska ŽP jsou významné především tyto negativní důsledky:

- nešetřné, nekompexní a jednoúčelové využívání přírodních zdrojů, odvětvový resort obvykle sleduje (a musí sledovat) pouze vlastní zájmy spojené s plněním produkčních úkolů v úzce vymezeném oboru, takže dochází k přetržení hmotně-energetických toků mezi přírodou a společností,
- rozporné postavení řady orgánů a institucí, např. ministerstvo les a vod. hospodářství ČSR a SSR na jedné straně zodpovídající za kvalitu vody a ovzduší a udržitelné plnohodnotného lesa, na druhé straně za těžbu dřeva v plánci přepracováno v dřívě, přitom vzhledem k užívaným kritériím hodnocení v tomto konfliktu dominuje ta druhá,
- rozptýlení odpovědnosti za přijatá rozhodnutí mezi různými institucemi a vedoucí pracovníky a častý nesoulad mezi rozsahem pravomoci a odpovědnosti, který vede také k celoběžné nebo strátě pocitu spoluodpovědnosti za kvalitu ŽP,
- příliš úzký rozhodovací prostor podniků vyplývající z velkého počtu různých, často vzájemně rozporných obecně platných norem i direktivních příkazů. Bez podstatného zvýšení formální rozhodovací pravomoci podniků nelze zvýšit ani jejich odpovědnost za škodu i nechtěné výsledky jejich činnosti, tedy ani odpovědnost za racionalitu čerpání přírodních zdrojů a narušování ŽP,
- neprůběžnost organizačního uspořádání společnosti: velmi pozdní reakce na nové vznikající problémy (kromě destrukce ŽP např. také zhoršování zdravotního stavu obyvatel), nebo nově se objevující příležitosti (např. biotechnologie),
- dochází k faktickému splývání zákonodárné, výkonné a kontrolní moci. Důsledkem v oblasti ŽP je zejména oslabování kontrolních funkcí státu, který prostřednictvím plánu direktivně určuje produkční cíle podniků vedoucí k narušování prostředí a přiděluje investiční prostředky i jiné zdroje vyčleněné na jejich rozvoj, nemůže zároveň účinně kontrolovat dodržování norem přípustného znečištění prostředí nebo racionálního čerpání přírodních zdrojů.

1.2. systém řízení péče o životní prostředí: Tento funkčně specializovaný systém není dostatečně účinný. Jeho struktura je velmi volná a komplikovaná. V zákonodárných orgánech (PS, ČNR, SSR) zatím specializovaný výbor pro ŽP nebyl vytvořen.

- Nedostatků:
- chybí centrální instituce koordinující péči o ŽP v celostátním měřítku, vytvoření potřebných rozhodovacích pravomocí a tomu odpovídajícího kádrového a jiných předpokladů (vš. odpovídajícího postavení v souboru státních orgánů),
  - problematika péče o jednotlivé složky ŽP je řešena roztržitě a izolovaně, bez respektování vzájemných souvislostí těchto složek a bez zajištění potřebných vzebrů na jiné procesy reprodukčního cyklu, dochází k odtržení společenské a ekol. reprodukce,
  - chybí nezávislý orgán, který by objektivně hodnotil narušování ŽP, tuto funkci neplní v dostatečné míře ani prokuratura,
  - zcela nedostatečné a nesystematické organizační zabezpečení péče o ŽP na nižších stupních řízení,
  - roztržitý a nedostatečně fungující informační systém péče o ŽP, který by chromatizoval, integroval a vyhodnocoval informace zejména o vývoji kvality ŽP na národním, zdravotních, sociálních, ekonomických a politických důsledcích tohoto vývoje a faktorech ovlivňujících kvalitu ŽP pozitivně i negativně, a to v regionálních i mezinárodních rovinách.

4.3. Právní úprava v oblasti ŽP: Součástí našeho právního řádu je zhruba 165 zá-
kladních norem upravujících vztah k ŽP. Každá z těchto norem se týká buď jedné ze složek
žák (voda, vzduch, půda, les), nebo některého faktoru narušujícího prostředí (hluk,
vibratione, ionizující záření ap.). Jednotlivé normy byly vesměs zpracovány vzájemně ne-
svisle, netvoří tedy uspořádaný systém. Komplexní zastřešující právní norma dosud chy-
bí, péče o ŽP není dostatečně kvalitivna ani v ústavních zákonech. Navíc je kvalita jed-
notlivých specifických norem velmi rozdílná.

Praxe dodržování norem v oblasti ŽP je katastrofální. Např. koncem roku 1985 exis-
tovalo v ČSSR asi 2400 vyjísek z vodního zákona a jen u vlády ČSSR bylo evidováno čá-
stič 1300 žádostí o vyjímku. Všechny uvedené vyjímky byly sice zrušeny, nečistě odpad-
ní vody jsou však vesměs vypouštěny dále. Rozpor mezi relativně "tvrdými" zákony v da-
né oblasti a velmi benevolentní praxí jejich dodržování vede nejen k destrukci ŽP, ale
i k podstatnému oslabování účinnosti právního řádu jako celku a k prohlubování pocitu
odcizení mezi člověkem a společností. Některá opatření motivovaná snahou o řešení pro-
blémů spojených se zhoršováním kvality ŽP jsou nejen protisázkonná, ale přinášejí další
zhoršení situace (např. doplněk MZdr.ČSR k umnožení vlády ČSR č. 37/84, který zakazoval
zdr. zařízení a ústavům mimo Severočeský kraj přijímat bez závazných pracovních a o-
sobních důvodů lékaře pásevních okresů tohoto kraje a Sokolovska). Jiná přinášejí nezá-
dodci (a neočekávané) ekologické škody (např. nařízení o náhradních rekultivacích/apu-
d 4. systém plánování):

V našem plánování hraje dominantní roli postupné rozepisová-
ní objemových ukazatelů, které jsou formou direktivních a závazných nebo orientačních
úkolů a limitů stanovovány institucími stojícími na nižších stupních organ. hierarchie.

- ekologické problémy: - metodika plánování znevažuje racionální řešení průřesových
"horizontálních" problémů, mezi něž patří i péče o ŽP, neboť jednostranně preferuje
"vertikální" procesy probíhající v rámci odvětvových resortů. Resort ŽP je zde navíc
reprezentován jen velmi nedostatečně,

- některé ukazatele plánu napomáhají plynutí přírodních zdrojů (např. plánovaný od-
běr vody vede k plynutí vodou a nestimuluje zavádění recirkulačních technologií),

- nedostatečné respektování systému hodnot společnosti; vysoké postavení kvality ŽP
v hodnotové hierarchii individuální i společenské je v rozporu s nízkou vahou cílů a
s nedostatečnými zdroji určenými pro jejich realizaci.

- jednostranný důraz na snadno kvantifikovatelné, zejména objemové cíle a strategie mě-
řené prostřednictvím peněžních nebo fyzikálních jednotek. Kvalitativní aspekty nejsou
brány v úvahu buď vůbec, nebo jen okrajově,

- rozpor mezi různými cíli obsaženými v plánschý nezářadousí vývoj kvality ŽP byl roz-
pomán již v 60tých letech, což se promítlo mj. i do cílů stanovených na období 5.,
6. a 7. pětiletky, kdy mělo dojít k postupnému a trvalému zlepšení kvality ŽP ve všech
složkách. Realizace produkčních cílů však vedla - při zvolených strategiích - naopak

k progresivní destrukci prostředí!

- nedostatečné respektování regionálních specifík, negativně se projevuje také vzájemná
odříznutost a rozpornost oblastních a územních plánů,

- nedostatečné zpracované koncepce "ekologizace" spol. reprodukčního procesu.
Uvedené nedostatky systému jsou ještě prohlubovány neuspokojivým plněním plánů.

4.5. ekonomické nástroje: Používané ekonomické nástroje dostatečně nestimulují k
péči o ŽP a k šetrnému a racionálnímu využití přírodních zdrojů.

cenový systém je zatížen těmito problémy: - přírodním zdrojem není přisuzována (po-
dle užívané podkladové teorie) hodnota a jsou tudíž "bezcezné", podle toho je s nimi
také obvykle nakládáno,

- ceny řady výrobků neodrážejí celkové společenské náklady vynaložené na produkci a ná-
klady na kompenzaci budoucích škod nebo na prevenci, což je příčinou rozšířeného plynutí,

- ceny druhotných surovin (odpadů a opotřebených výrobků) jsou stanovovány centrálně
některými z cenových úřadů a jsou vesměs velmi nízké, takže nestimulují producenta od-
padů k jejich využití nebo prodeji.

Ceny tedy neplní svoji informační funkci (neupozorňují na vzácnost přírodních zdrojů a
míru destrukce ŽP) a tím ani funkci motivační (nepodněkují k šetření ap.) a funkci při
rozhodování důchodu (ti, kdo nešetrně čerpají a neaktivně využívají přír. zdroje a
emitují škodliviny, nejsou penalizováni snížením svých důchodů).

systém ekonomických postihů (úplat, poplatků a odvodů) za poškození ŽP se do značné
míry májí svým účinkem. Postihy nerespektují míru nebezpečnosti jednotlivých škodlivin,
jsou relativně nízké a navíc zůstávají konstantní, i když náklady na odstraňování zdro-
jů znečištěných v důsledku inflace prudce rostou. Pro podniky je proto často ekonomicky
výhodnější narušovat ŽP, než změnit technologii či postavit čistítku vod nebo plynů.
Lze tedy konstatovat, že ekonomické nástroje stimuluji k péči o ŽP a racionálnímu vyu-
žití přír. zdrojů jen velmi nedostatečně a z řady hledisek dokonce k narušování
prostředí přímo přispívají.

16. Informační systém: Denní a odborný tisk i obecně dostupné publikace přinášejí velké množství informací z oblasti ŽP. Většinou však jde o informace dílčí, postihující v úzce vymezené specifické aspekty této problematiky, nebo informace regionálního významu, často s neopodstatněně optimistickým závěrem. Proto je nejen pro řadové občany, ale i pro vedoucí pracovníky velmi obtížné vytvořit si celkový obraz o vývoji kvality ŽP, jeho příčinách a důsledcích, a to v celospolečenských souvislostech i mezinárodním srovnání. Např. ani Historická statistická ročenka ČSSR, která na 900 stranách velkého formátu obsahuje statistice nejrozsáhlejších informací, nepřináší údaje o tom, že v průběhu posledních desetiletí došlo u nás k prudkému zhoršení kvality ŽP. Důsledky tohoto zhoršení nejsou sledovány vůbec, implicitně je lze odhadnout pouze z údajů o negativní vývoji zdravotního stavu populace (stagnace a snižování střední délky života ap.).

Informační zdroje specializované na ŽP jsou sice poměrně rozsáhlé, ale jsou většinou zrovnažky vzájemně izolované. Jednotlivé údaje jsou rozptýleny ve velkém počtu institucí, řada z nich se překrývá. Některé informace, důležité pro operativní rozhodování, ale i pro koncepční řízení, nejsou sledovány vůbec, nebo jen nevytýkáme, takže nelze vytvořit časové řady potřebné pro analýzu a prognózu vývojových trendů. Spolehlivost řady údajů je navíc problematická, a to jak díky nedostatečnému technickému vybavení, tak i v důsledku subjektivních vlivů (záměrné zkreslování informací).

Ložární také k nadměrnému utajování řady podstatných informací (zejména informací charakterizujících vazy mezi různými jevy - např. vztah mezi kvalitou ŽP a zdr. stavu obyvatel nebo alespoň bagatelizování jejich významu ve sdělovacích prostředcích (mj. opomíjení mezinárodních srovnání). Nedostatečné informování o vývoji vztahu mezi přírodou a společností především zneužívá (nebo alespoň celabuje) zpětné vazy založené na poznání vztahů mezi činností vedoucími k narušování prostředí a jejich negativními důsledky, t.j. také chybí motivace pro změnu těchto činností. Zároveň je celabována koordinace výchovných, výzkumných, projektových, realizačních a dalších činností zaměřených na řešení problémů ŽP. Utajování nebo zkreslování informací je navíc eticky neoprávnitelné!

Negativně se projevuje také nedostatečné poznání vztahů mezi přírodou a společností činné nedostatečnými výzkumnými kapacitami, jejich špatným organizováním a řízením, nedostatečným přístrojovým vybavením a neuspokojivými kontakty se světem.

Také výchova a vzdělávání v oblastech péče o ŽP je velmi neuspokojivé, a to na školách všech stupňů, včetně postgraduálního nebo posturitačního studia.

cesty řešení: Řešení této problematiky by mělo být posuzováno v rámci celkové přestavby naší společnosti, včetně přehodnocení organizačního zabezpečení federalizace státu (přibližně polovina počet federálních a republikových centrálních orgánů značně komplikuje mj. i péči o ŽP) a vytvoření účinného systému kontroly zmoužití moci.

17.1. Zdokonalení organizačního uspořádání společnosti:

- zvýšit reálnou rozhodovací pravomoc výrobních jednotek a zároveň zvýšit jejich odpovědnost za využívání přírodních zdrojů, narušování ŽP a zlepšování ekol. parametrů výstupních produktů. Pouhé zvýšení odpovědnosti bez symetrického rozšíření rozhodovacích pravomocí nesele jejich postoj k ŽP změnit,

- organizačně oddělit výkoné a kontrolní funkce orgánů státní správy i dalších organizací vztahujících se k ŽP, podstatně zvýšit aktivitu prokuratur v činné oblasti,

- podstatně též zvýšit pravomoc a odpovědnost národních výborů všech stupňů v oblasti péče o ŽP a sociálního hospodaření a přírodních zdrojů, vytvořit specializované odbory ŽP a podřídit je přímo předsedům NV, resp. plénu.

17.2. Zdokonalení systému řízení péče o ŽP:

- vytvořit průřezový centrální orgán řízení péči o ŽP v plném její rozsahu a v celostátní síle (př. "Státní komise pro ŽP a přírodní zdroje"). Orgán by měl mít tyto funkce:

- monitorování a vyhodnocování vývoje ŽP, jeho důsledků a působících faktorů (vsáz. vazy)

- tvorby koncepce ekologizace spol. reprodu. procesu a uměrnování její realizace

- tvorby a realizace koncepce ekol. syst. říz. reprodu. proc. včetně legislativy

- preventiv., kontrolních a azanačních činností zaměřených na minimalizaci ekol. škod

- ochrany přírody (včetně genofondu)

- výzkumu vztahů mezi přírodou a společností

- zlepšování ekol. informovanosti, výchovy a vzdělání

- mezinárodní spolupráce v dané oblasti

- zvlášť ve vybraných podnicích a jiných organizačních funkcí relativně nezávislých podniků ekol. vybavených určitými rozhodovacími pravomocemi,

- podpořit rozvoj dobrovolných občanských i profesionálních aktivit zaměřených na organizovanou péči o ŽP!

ad 3. Zdokonalení právní úpravy v oblasti ŽP:

- právní úpravu v této oblasti založit na těchto základních principech:
  - prevence
  - snižování emisí škodlivin a zdrojů
  - integrace požadavků na ochranu ŽP do relevantních předpisů, plánů a činností
  - zodpovědnost producentů škodlivin za vznik škod
- doplnit ústava o právo občanů na zdravé životní prostředí a o povinnosti občanů, organizací i státních orgánů pečovat o ŽP a racionálně využívat přírodní zdroje. Analogicky upravit i další právní předpisy,
- obnovit a urychlit práce na "sazitečujícím" souborném zákonu upravujícím péči o ŽP,
- novelizovat specifické zákony v oblasti péče o ŽP a vypracovat zákony tam, kde právní úprava dosud neexistuje (zejména v oblasti odpadů).
- důsledně využívat sankční pravomoci kompetentních orgánů státní správy, včetně práva uzavírat závody a provozy, které včas nemají negativní zatížení ŽP,
- zabezpečovat povinnost péče o ŽP a racionálního hospodaření s přír. zdroji kromě správního práva také do ostatních právních odvětví, zejména hospodář. a trestního práva,
- podstatně skvalitnit činnost prokurátorů v oblasti péče o ŽP,
- zjednodušit proces přípravy a schvalování právních norem v oblasti ŽP.

ad 4. Zdokonalování systému plánování vzhledem k ŽP:

- změnit pojetí procesu plánování s důrazem na jeho demokratizaci (širokou spolupráci lidí při rozhodování o hodnotách, které se mají promítnat do cílů všech časových horizontů),
- opustit obecnou aplikaci tradičního direktivního pojetí plánu a cíle a strategie plánu realizovat především pomocí nepřímých nástrojů a státních zákazek (na základě konkurenčního řízení),
- respektovat ekolog. předpoklady a důsledky všech cílů plánů, zajistit tak minimalizaci rozporů mezi různými částmi plánu,
- podstatně zvýšit prestiž plánu ochrany ŽP,
- připravit a realizovat komplexní program péče o ŽP, který by koordinoval a integroval všechny podstatné činnosti směřující ke zlepšení kvality ŽP. Součástí tohoto programu by mělo být také obhospodařování specifického fondu péče o ŽP,
- úplně vyloučit možnost započítávání poplatků za znečištění ŽP do upravených vlastních výkonů nebo jiných ukazatelů, pokud budou užívány pro hodnocení organizací (vš. elektrárny)
- skvalitnit vazby mezi odvětvovým a prostorovým (regionálním) plánováním s respektováním ŽP, včetně přírodních zdrojů.

ad 5. Zdokonalení ekonomických nástrojů:

Pro hospodářské i jiné subjekty musí

- být také ekonomicky výhodnější pečovat o ŽP, než platit poplatky, pokuty a jiné postihy za znečištění ŽP.
- do nákladů a cen výrobků a služeb započítávat i cenu spotřebovaných přírodních zdrojů a náklady na budoucí práci, jejíž vynaložení je nezbytné k zamezení nebo kompenzaci nežádoucích změn ŽP, aby byla zajištěna vada společenské (resp. ekonomické) a ekologické reprodukce; to se týká především sen energie a dalších výrobků, při jejichž výrobě dochází k výraznému zhoršení ŽP,
- připravit a postupně zavést kriteriální odvod z užívajících nebo čerpaných přírodních zdrojů, a to úměrně objemu těchto zdrojů,
- podstatně zvýšit ekonomické a trestní postihy organizací i odpovědných jednotlivců za znečištění ŽP,
- zvýhodnit činnosti směřující k péči o ŽP a hospodaření s přír. zdroji prostřednictvím úvěrové a odvodové politiky, snížení poplatků za znečištění ŽP při zahájení výstavby čistíren apod.,
- rozšířit dosavadní pojetí sociálně-ekonomické odpovědnosti také o ekologickou dimenzi tak, aby došlo ke "srovnávacímu" ekologickým kritérií při rozhodování,
- vývozní a dovozní povolení podmiňovat mj. také splnění ekologických parametrů,
- vytvořit jednotný státní fond péče o ŽP a hospodaření s přír. zdroji spravovaný centrálním orgánem pro ŽP,
- kromě toho vytvořit analogické fondy u národních výborů všech stupňů.

ad 6. Zdokonalování informačního systému:

- začlenit do všech statistik a jiných obecně dostupných dokumentů také informace charakterizující vývoj kvality ŽP, jeho důsledky a příčiny; odtajnit a systematicky vyhodnocovat údaje o dosavadních vývojových tendencích,
- postupně integrovat a dobruovat specializovaný informační systém péče o ŽP, propojený s jinými informačními systémy. Součástí systému by mělo také být monitorování kvality ŽP (signální systém) který by upozorňoval na místa a období zvláštně znečištěného prostředí (zejména ovzduší), zároveň musí být připraven soubor konkrétních opa-

řízení umocňujících pružné reagování na tyto situace, zejména čerpozování produkce škodlivin a realizací ochranných nebo kompenzačních opatření.

● **Jednotlivá opatření směřující k ekologizaci systému společenského reprodukčního procesu** nemohou být pojímána a realizována izolovaně. Např. vytvoření centrálního příkazového orgánu pro řízení péče o ŽP a přírodní zdroje země - při jinak nezměněných podmínkách - situaci jinak zlepšit.

III. Mezinárodní spolupráce se vztahem k ŽP: - ekologické problémy:

- nedostatečné zapojení Československa do činnosti mezinárodních organizací na úrovni OSN zaměřených na péči o ŽP,

- málo efektivní spolupráce zemí RVHP také v této oblasti,

- ignorování pokusů o řešení ekologických problémů v rámci zemí EES,

- nedostatečné využívání zahraničních informací o vývoji ŽP v globálním měřítku, jeho důsledcích, příčinách a zejména o cestách řešení ekol. problémů. To nejen brzdí úsilí o zlepšení kvality ŽP na našem území, ale přináší i značné ekonomické ztráty sbytováním vnačkládáním prostředků (např. testování jedné chemikálie na kancerogenitu trvá 2-3 roky a stojí asi 1 mil. US \$), tyto náklady lze ušetřit převzetím technických norem,

- nízké zapojení do procesu mezinárodní spolupráce ve výzkumu, vývoji a výrobě ekolog. šetrných výrobků a technologií, výzkumu vztahu mezi přírodou a společností, apod.

cesty řešení:

- aktivizovat čs. účast v rámci OSN i RVHP,

- navázat pracovní kontakty s EES i dalšími mezinárodními organizacemi v obl. péče o ŽP, - rozšířit dvoustrannou spolupráci zejména se sousedními zeměmi,

- podstatně rozšířit mezinárodní spolupráci v oblasti ekologického strojírenství i v dalších oblastech souvisejících s ekologizací ekonomiky (vš. aktivních a pasiv. licencí)

- podstatně dokonaleji využívat zahraniční informační zdroje, zejména právní i technické normy v oblasti ŽP, ale i informace o ekol. šetrných technologiích a o zlepšování ekologických parametrů výrobků,

- navázat nebo podstatně rozšířit neformální kontakty jednotlivců, kolektivů nebo celých organizací, zabezpečit daleko širší výměnu informací prostřednictvím publikovaných článků a knih v zahraničí, účasti na konferencích, simposiích a studijních pobytech

a jiných setkáních, přímé výměny studií a správ, atd.,

- zlepšit mezinárodní spolupráci v oblasti výchovy a vzdělávání k lepší péči o ŽP,

např. výměnou studijních materiálů i učitelů,

- aktivně se zapojit do přípravy mezinárodního systému prevence vzniku ekologicky nebezpečných havárií, resp. minimalizace jejich negativních důsledků; tento systém zatím vzniká v rámci EES.

Oblast péče o ŽP se může stát platformou, za které se sjednotí všechny země. To by mohlo být významným krokem nejen ke zlepšování kvality ŽP v evropském či globálním měřítku, ale také k odvrácení celkové mezinárodní situace. Těmže totiž, a snad s ještě větší naléhavostí, se dá říct i o situaci u nás, doma. Neboť nejen zlepšení kvality ŽP, ale i zlepšení vztahů, ale i zlepšení vztahů mezi lidmi v něm je potřebné k tomu, abychom se tu dobře cítili, abychom se cítili opravdu jako doma.

Závěrem našeho seriálu bychom rádi uvedli tři různé odpovědi na otázku:

Co tedy dál? Jde o tři základní zatím teoretické varianty strategie dalšího přístupu k životnímu prostředí a přírodním zdrojům:

A. pokračování v dosavadním přístupu charakterizovaného především nedůslednou snahou o následně redukování nebo kompenzování některých negativních projevů působení člověka na ŽP při klasifikaci podílů zdrojů určených pro tyto činnosti.

Přednosti: nízké náklady na "ekologické investice" /čistý odpad, vod ap./ a jiné zdroje v nejbližším období.

Nedostatky: prudké a často nezvratné prohlubování ekologických problémů na celém území státu (vedoucí k postupnému rozpadu krajinných ekosystémů, vš. destrukce vodního režimu krajiny), další zhoršování zdravotního stavu obyvatelstva, vysoký nárůst ekonomických škod a ztrát řádově překračující vznikající "úspory" zdrojů, negativní vnitrostátní i mezinárodní politické důsledky ap.

Závěr: varianta A je z mnoha důvodů zcela nepřijatelná, i když - bohužel - nikoli nereálná. Má charakter varovné, mobilizující prognózy a zároveň tvoří srovnávací základnu nezbytnou pro hodnocení účinnosti opatření navrhovaných pro zlepšení situace.

B. orientace na rozsáhlé následně redukování nebo kompenzování některých negativních vlivů člověka na prostředí, při podstatném nárůstu "ekologických investic" a jiných zdrojů vyčleněných na tyto účely. Tato varianta je zaměřena na řešení problémů ex post (tj. asanací).

Přednosti: možnost relativně velmi rychlého snížení části negativního zatížení prostředí odpady všeho druhu výstavbou čistíren odpadních vod (ČOV), odlučovačů, spaloven ap.

Nedostatky: odstraňování důsledků při ponechání příčin, principiální nemožnost nebo vysoká zdrojová náročnost odstranění všech významných zdrojů škodlivin nebo jiných forem narušování prostředí, rychlý růst neproduktivních výdajů ve společnosti, a tím i klesající efektivnost reprodukčního cyklu. Masová výroba zařízení pro ČOV, odlučovačů ap. by kromě toho přispívala ke zvyšování spotřeby energie a materiálů, a tím i ke zvyšování negativní zátěže prostředí.

Závěry: varianta B by přinesla krátkodobé zlepšení kvality ŽP, zároveň však vede k určitému "začarovávacímu kruhu", který znesnadňuje nastolit dlouhodobou rovnováhu mezi žádoucími rozvojem společnosti a reprodukci prostředí.

C. základní změna přístupu k ŽP s důrazem na prevenci cestou ekologizace společenského reprodukčního procesu; přiblížení se ideálu uzavřených bezodpadových cyklů výroby a spotřeby s minimálními negativními vlivy na prostředí.

Přednosti: odstraňování příčin, principiální řešení problémů ŽP v dlouhodobé perspektivě.

Nedostatky: nespokojivá dosavadní příprava naznačené varianty prostřednictvím výchovy a vzdělání, výzkumu, vývoje, projektové činnosti apod., nedostatečné výrobní kapacity v potřebné struktuře.

Závěry: nedostatky varianty C jsou v relativně krátké době odstranitelné, perspektivně je jedinou možnou strategií řešení ekologických problémů a zároveň cestou ke zvýšení kvality ekonomického růstu.

Souhrnně lze tedy konstatovat, že:

- ještě "horší" variantu, než je varianta A (tj. bezschlednější přístup k prostředí), nemá snad smysl zvažovat,
- přístup založený na kombinaci varianty A s B (dnešní trend) neposkytuje dostatečné předpoklady pro koncepční řešení problémů ŽP,
- nejlepší výsledky může přinést obělní kombinovaný variant B a C. V prvním období by bylo nutné pokračovat v rozsáhlé realizaci varianty B výstavbou ČOV, odlučovačů, spaloven, řízených skládek apod. především u "starých" zdrojů znečištění, kde nelze v dohledné době očekávat uvedení maloodpadových technologií (zejména u komunálních zdrojů odpadů). Zároveň by měly probíhat intenzivní přípravy varianty C zaměřené na ekologizaci spol. reprodukčního procesu, a průběžnou realizaci dílčích výsledků. Varianta C by měla postupně (nejpozději kolem roku 2000) zcela převládnout.
- i v případě urychlené realizace "smíšené" varianty B a C bude vzhledem ke značné setrvačnosti zkoumaných jevů, dlouhým dobám výstavby ap. - v nejbližším období pravděpodobně docházet k dalšímu zhoršování kvality prostředí.

Úplným závěrem bychom chtěli znovu upozornit na tyto poznatky plynoucí z rozboru situace v oblasti ŽP v naší zemi:

Z varianty C, jež je shruba naznačena v "cestách řešení" v předcházejících částech seriálu, vyplývá, že základní obecnou podmínkou ekologizace spol. reprodukčního procesu jsou podstatné změny systému hodnot jednotlivců, skupin i celé společnosti, spočívající mj. ve vytvoření citlivějšího vztahu k přírodě i člověkem vytvořenému či přetvořenému prostředí, v orientaci na kvalitu života (tedy nikoli na kvantitu spotřebovaných statků) a uvědoměnou skromost vedoucí k určité "dematerializaci" života společnosti a v prohloubení pocitu zodpovědnosti vůči přírodě, společnosti a životu na Zemi vůbec. K této změně musí dojít u všech lidí, ale především u vedoucích pracovníků všech stupňů řízení, jejichž rozhodování ovlivňuje kvalitu ŽP zásadním způsobem a kteří proto mají náš další život do slova ve svých rukou.

- připravil - Roman Ráček

HONBA ZA MOTÝLEM.

JEN SI LÉTEJ, MOTÝLKU,
PO TOM PESTRÉM LUČNÍM KVÍTÍ,
VŠAK TY MALOU ZA CHVILKU
OCITNEŠ SE V MOJÍ SÍTI.

JENOM JEŠTĚ OKAMŽIK
A BUDEŠ SE STRACHEM CHVĚTI.
VTOM BÁCI HOŠÍK UPADL
A MOTÝLEK K SLUNCI LETÍ.